

Nemunas

Nr.2
(275-716)

2010 m.
sausio 14-20 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Vilnius Jūragio BURKŠAIČIO grafikos darbe iš parodos A. Žmuidzinavičiaus muziejuje.

Kauko Lajptai

3-7 p.

Proza _____ Almis GRYBAUSKAS

Poezija _____ Vytautas KAZIELA

Elena BALIUTYTĖ: „Lyrika – savoka, labiau atitinkanti romantizmo paradigmą, poezija – modernizmo, o tokie neutralūs poezių žanriniai įvardijimai kaip „eilės”, „eilėraščiai” prie kai kurių dabartinių tekstu jau atrodo kaip tam tikra provokacija.“

Rimantas MARČENAS: „Negalėčiau paaiškinti, kodėl, tačiau didokai daliai lietuvių prozininkų įtemptas, dramatiškas kūrinio siužetas, kuriame apstu išorinio veiksmo, tarytum ne prie širdies.“

Valdemaras KUKULAS: „Ką apskritai reiškia vis didėjantis ne konkretaus žmogaus, o apskritai visas visuomenės noras imtis meninės kūrybos, kai jos paklausa toje pačioje visuomenėje nenumaldomai krinta?“

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Prie „Sparnuotosios kolonos“ **2 p.**

Devynioliktasis Lietuvos rašytojų sąjungos premijos laureatas Donatas Petrošius.

2 p.

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Ilgesio sonata **9 p.**

9 770 134 314007

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Apie įsimintiniausius praėjusių metų Kauno menininkus išgirdome dar gruodžio mėnesį. Tiksliu, įsimintiniausiai jie tapo vos paskelbę ir viešai pristatę savo darbus, tačiau viskas ne taip paprasta. Dar turi susiburti komisija, Kauno menininkų namų meno kolegija, ir paskelbti savo svarų verdiktą. Įvardytuos, kuriems bus suteiktas kasmetinis „Įsimintiniausio Kauno menininko“ titulas, kurių vardai viam laikui bus įrašyti garbingame Stasio Žirgilio sukurtoje „Sparnuotosios kolonos“ pje destale, kuriems žiemą pražys gražiausios gélés ir išsiskleis pavydžiai, draugiškai ar pagarbiai nusiteikusiu sveikintoju šypsenos.

Visos jos sausio 8 d. vakarą nuskirojo menininko Česlovo Lukensko (apdovanojimas už parodą-insitaliaciją „Traumozeris“ bei retrospektivinę parodą „Motografika – aptapyba – apkaustika“), poeto Gintaro Patacko (pagerbtu už Kauno miesto tapatybės įtvirtinimą poezijoje ir knygą „Išskyru Pasimatymą Prie Pašto“) link. Ne ne, niekas nepamiršo šiaisiai metais pirmą kartą vertintos ir įsimintiniausios kūrybinės grupės. Už Kauno ir Lietuvos kompozitorų kūrybos propagavimą Lietuvoje ir užsienyje ja tapo Kauno styginių kvartetas. Visiems jiems tikriausiai paties asketiškiausio ir koncentruočiausio vakaro metu buvo įteikiti ir laureatų atminimo ženkleliai, kuriuos, bent jau vakaro vedėjo aktoriaus Slobono teigimu, apdovanotieji galės panaujoti kaip „konkės“ bilietai. Mistifikuotas ir fantasmagoriškas kelionės menininkai, žinoma, mėgsta.

Vietoje Kauno mero Andriaus Kupčinsko į iškilmes atskreijo tik jo potvarkis, kurio īgalioti savivaldybės atstovai įsimintiniausiemis menininkams įteikė pasidabruotus medalius, skirtus Kauno miesto savivaldos 600 metų sukakčiai. Į sceną kilo visas būrys menininkų. Č. Lukenskas net su ramentais, kurie ta-

Įsimintiniai 2009 m. Kauno menininkai. *Narcizo FREIMANO nuotrauka*

Prie „Sparnuotosios kolonos“

po ištikimiausiais jo pagalbininkais po skaudžios traumos, ir vienims susirinkusiesiems leido pasijusti itin sąmoingais: asociacija tarp ramentų ir „Traumozerio“ atrodė šmaikštės nei tokiam iškilmingam vakarui derėtų. Tačiau apie tokius subtilumus nebuvu kada galvoti – priesais miesto valdžios atstovus stovėjo du garsiausi Kauno kultūros maištininkai. G. Patackas džiaugėsi apdovanojimu ir tuo, kad pagaliau jo portretas kabeles garbingoje vietoje. „Nuo šiol ne tik Antinio portretas galės sustikti visus, įvažiuojančius į Kauną. O kada jis ten atsidūrė? Po to, kai buvo prikaltas prie „Sparnuotosios kolonos“. Pagaliau atėjo laikas ir man. O knyga... Ji buvo kuriama kaip ir visos iki tol“, – kaip visada visiškai rimtais kalbėjo poetas.

Apie maišto dvasią prabilo ir Č. Lukenskas: „Mes su G. Patacku

pažįstami gana seniai. Susitikome Vilniuje dar tais laikais, kai nežinojome, ar jau esame menininkai, ar dar ne, tačiau *alternatyvoje* jau buvome. Gerokai pajudėjė į užribį nuo civilizuotos socialinės disciplinos. Tik dėl laimingai susiklosčiusių aplinkybių neišvažiavome taip toli, kad mūsų dabar reikėtų ménulyje ieškoti. Abu turėjome susirasti svarmenų, kurie prilaikytų, nors gyvenime buvo visko. Gal tai ir rodo, kad esame maištininkai. Turėdami tokį maištingo darbo stažą nesame Kaune paskutiniai, tačiau – ir ne pirmieji. Manau, pagrindynė slepiasi daug kardinalesnių asmenybų.

Sie metai man buvo tikrai derlingi. Kurį laiką užsiėmiau savotiška ruoša, kaupimui. Dabar atėjo laikas barstyti, tarsi obelį purtyti. „Traumozeri“ rengiai beveik visus metus, o su pagalbininkais įgyvendinai per savaitę. Buvau sukūrės

gana daug atskirų parodos segmentų, tačiau laikas ėjo, mintys keitėsi ir teko daryti vieną didžiulį darbą apie skausmingus mūsų tautos randus.

Gimiau Panevėžyje, maištininku tapau Vilniuje, bendraudamas su Vladimиру Čekasinu, Algimantu Kuru, Alfonsu Andriuškevičiumi ir kita. O tada revoliucijų kelti atvažiavau į Kauną. Tik šiuo metu dirbtu ir gyventi išskeliau į provinciją. Ten patogiai dirbtu. Pagaliau visus savo įrankius ir darbus turiu sukaupę vienoje vietoje. Aš juk netapau paveikslėlių, kuriuos galima galerijoje pakabinti. Galerija gal į mano darbą ir tilptų, tačiau darbas į galeriją – tikrai ne.“

Maištininkai glaudžiasi vienoje gyvenimo pusėje, o kitoje gyvena bei kuria visai kitokie menininkai. Pavyzdžiu, Kauno styginių kvartetas – Karolina Beinarytė, Dailia Terminaitė, Eglė Karžinauskai-

tė ir Saulius Bartulis. „Siemet mūsų kolektyvo kūryboje buvo ryškių akcentų, kurie ir padėjo gauti šį apdovanojimą. Išleidome penktąją lietuvių Kauno kompozitorų plokštelynę, nors šiaip jų jau esame sukaupę vienuolika. Be to, vykdome projektą „Kauno kompozitorų vakarai“. Šiais metais, kaip niekad, pasipylė labai daug premjerų. Kauno kompozitorų specialiai prasėme mūsų projektui sukurti kūrinių kvartetui. Visi labai noriai atsiliepė, tad rudenį įvyko įspūdingas koncertas. Metai tikrai buvo darbingi.

Esame miesto patriotai ir džiaugiamės, jei tai pastebi kiti. Kaune yra mūsų šaknys, mes iš čia niekur nenorime išvažiuoti. Aš labai gerbiu žmones, kurie nesusivilioja geresniu gyvenimu Vilniuje ar užsienyje, o nepaisydami ekonominių sunkumų čia dirba savo mėgstamą darbą. Kaunas yra puiki vieta kūrybai. Liūdina tik tai, kad žiniasklaida yra susikoncentruvusi į sostinės įvykius ir neparodo to, kas vyksta mūsų mieste. Kaunas tikrai yra nuostabus, turintis nepaprastą aura, kurios gali pavydėti visi kiti Lietuvos gyventojai. Inteligentijos koncentracija, kuri buvo tokia ryški Laikinosios sostinės laikais, dabar gal yra išsibarsčiusi, tačiau aura išlikusi. Ir mes ją jaučiame“, – kalbėjo S. Bartulis.

Iškilmių vakarų muzikos buvo tikrai daug ir įspūdingos, nes sceneje pasirodė Naujų idėjų kamerinių orkestras „NIKO“, vadovaujamas Gedimino Gelgoto. Jo šiuolakinę art muziką atliekantis ir ne-tradicinės koncepcijos muzikinius projektus rengiantis styginių orkestras iš pradžių žiūrovus kiek pri-bloškė, o atsiupeikėjusius sužavėjo. Jų klausėsi ne tik salėje sėdintys žiūrovai, bet ir jau dvidesimt įsimintiniausiu menininkų portretų. Gražus skaičius, tačiau kitaip metais teks jų pakeisti. O kas tai savo didinga kūryba įstengs padaryti, dar pamatysime.

Narcizo FREIMANO nuotrauka

Vlado BRAZIŪNO
nuotrauka

Devynioliktasis

Skaitytojai poetą Donatą Petrošių jau tikrai yra įsidėmėję kaip vieną stipriausius ir originaliausius jaunuųjų kūrėjų, tad žinia, kad jo antroji poezijos knyga „Aoristas“ pelnė Lietuvos rašytojų sajungos premiją, tik pa-liudijo, jog labai geros knygos ne-prapuola neaprēpiamame naujų leidinių sraute, jas įvertina ne tik kole-gos rašytojai, bet ir skaitytojai, nes tiražas jau bemaž ištirpės.

Nukelta į 8 p.

Apdovanotas anaiptol ne cinnamoninėmis bandelėmis

Birutė JONUŠKAITĖ

Gera yra gimti pačiu laiku. Kai jokių revoliucijų, karų ar cenzūrų. Dar geriau nuo pat ankstyvos jau-nystės imtis tokį darbų, kurie ne tik duona pelnytų, bet ir būtų vie-sai apkalbėti. Tokių viešų apkalbų šiemet sulaukė trys jauni žmonės: Gintaras Bleizgys, Indrė Jonušytė ir Andrius Jakučiūnas. Būtent jų knygas svarstė Kazimiero Barėno premijos vertinimo komisija, kurią 2008 m. rudenį sudarė (trijų metų kadencijai) Panevėžio rajono Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka. Taigi komisija (bibliotekos direktorė Rima Maselytė, prof. Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Julius Dautartas, Liu-dia Jonušienė, Birutė Jonuškaitė) turėjo pripažinti, kad visi trys autoriai premijos salygas bent jau amžiumi atitinka – dar nė vienam

iš jų *nestuktelėjo* 35 ir visų kny-gos išleistos per pastaruosius dve-jus kalendorinius metus. „Visi jau-ni ir gražūs, teikiantys vilčių“, anot profesorės V. Daujotytės, bet pre-mija – viena. Todėl ši kartą teko į šalį atidėti G. Bleizgio esė knygą „Estafetė“ (Lietuvos rašytojų sā-

jungos leidykla, Vilnius, 2009), I. Jonušytės romaną „Baltas šešelis“ („Magilė“, Panevėžys, 2008) ir pre-mijuoti A. Jakučiūnai už romaną „Tėvynė“ (Lietuvos rašytojų sa-jungos leidykla, Vilnius, 2008).

Nukelta į 8 p.

Kas vaikšto kambarys, kuri palikom užrakintą?

Ramūnas KASPARAVIČIUS

Už tvoros matosi miškas. Jo žalia jėga, rodos, grius pro langą, užtvindys klasę.

– Upės bus nukreiptos ten, kur jų vandens labiausiai reikia – į dykumas. Karakumuose žydės rožės, išaugus miestai, bus nutiesti kelias ir gelžkeliai... Ir didžiulės Sibiro upės atgręžtos į pietus. Naujos augalų rūšys, išaugintos sekant Mičiūrinu... Knigos bus vis pirosnės ir visiems prieinamos, – užbaigia mokytoja ir žiūri į galiniams suole sėdintį vyra karišku švarku.

Miškas moja man visomis viršūnėmis.

Bibliotekoje ji paduoda knygutę iš kampe sukrautų krūvelės.

– Šitą gali visai pasiimti. Patiks tau, – sakė, – vis tiek tas prieškarines teks išvežti.

Vėjas nuo ežero plaiksto skvernus ir debesis. Šitoj įlanko, pro kurią einu, šneka, karo pabaigoj lektuvas nukritęs...

– Septyni, – skaičiuoja Rimas, – aštuoni, devyni, – bėgu daržinės link, – dešim, vienuolik, – pro atlapotas duris kabarojuos sie na ant šalinės, – ir dvidešim, – šaukia, – einu! – ropom neriu toliau, sausos dulkės lenda į nosi, gilyn į patamsi, tą nematomą, tirštą jaudulį, kuris šnera tarp pirštų virsdamas šienu, ir, jaučiu, vėl apima svaigulys, panašus kaip sap ne, – krenti ir krenti kažkur, ne visai baisu, nes žinai – ne bedugnėn, tiesiog esi besvoris, lengvas toks lyg pūkelis, svaigulys – tarsi tavęs ir visai nėra, gali bet kur atsirasti, kuo nori virsti, keist gyvenimus ir pavidalus, būt vii kitoks ir kitoks – svaigulys...

Nušliuožiau į kažkokią išrūvą ar urvą, tam su, akys neapsipratūsios, grabinėjūs aplink. Ir prisimenu jūrininką Sindbadą, besiropščiantį iš kapų duobės. Toj knygelėj, kurią atidavė mokytoja. Kaip jis kopė ten per mirusiu kaulus. Pirmstai užčiuopė kažkokius plaukus. Dabar jau ir baimė persmelkė. Gal čia koks numirėlis? Plaukai susiraite, riebūs, rodos, dar šilti. Ne, čiuopiu toliau, čia ne žmogaus plaukai, o avikailis. Kas paliko ant šieno kailinius? Svaigulys...

Slėpynės – tai svaigulys.

– Ką čia skaitai? – teiraujasi dėdė. Jie jau gerokai išgėrė su tévu, jisai nori parodyt dėmesį.

– Apie kapitoną Hatero kelionę į Šiaurę, – ištiesiu Žiulverno knygą.

Pavarto, pažiūri paveikslėlius.

– Vis tu kažkokius niekus. Pamokas paruošei? – tévui kad tik valdžią parodyti. Dėdė – tai juk toks veikėjas, ir kare ar kažkur užfrontej, kaip kartais pabamba tévas, buvęs,

ir apsirengęs dar pusiau kariškai, ir atvažia vės valdišku viliuku. – Ten gi vienos fantazijos, balto kumelės sapnas, nieko panašaus nėr, o ne, vis vien jisai skaito, tik nauda va kokia?

– Nu negali būt vien fantazijos. Žinai, jeigu pliki faktai būtų, vėlgi neįdomu, nieks ir neskaitytų. Vadinas, prideda, pažairina, pagardina, taip sakant, žmonėms pritrauki...

– Kur jau ten! Kad Šiaurės ašigaly ug nkalnis būt! Gi užlietuji, bangos juk per patį Žemės smaigalį kokios turėtų verstis!!!

– Kokios dar tau bangos? Juk ledai tenai! Vienas ledas!

– Tai kad ne! Va čia rašo, kad pačioj šiaurė ledų nebér, vandenys tenai!

– O tu ar buvai? Gal ten tarp ledų ir yra kokių nors srovių... Dabar ledlaužai visur pralaukia, šiaurė ar pietūs – vienodai...

– Bet kad dar ir iš ugnikalnio gyvas gržtų... – tévas jau nebetveria. Tik nauja taurelė apramina jį. Išgeria ir dėdė. Čia abu jie labai simetriški. Tačiau dėdė natūraliai persveria.

– Sakau, kad negali būt vieni išmisilai, – rintai svarsto jis. – Išspausdinta, matai, va Vilniu, valstybinė leidykla išleido. Vadinas, negali būt. Ir apskritai knygose turi būti šešiasdešimt procentų teisybės, kitaip jų neleis tų. Kam žmones mulkint išsigalvotais monais? Nu, pasakos vaikam – kitas dalykas...

– Kas patikrins tau tuos procentus... – krai po galvą tévas.

– Yr, kas patikrins. Ir dar kaip patikrins. Nieks neliks nepatikrinta, – svariai sviedžia dėdė. Jo akiratis aiškiai platesnis: – Negali būt, kad lygiai per pusę – čia moksliniai faktai, o čia – tiek pat fantazijos pramogai, taip tik susiskutę galvos, oho! Ne – šešiasdešimt procentų tikrovės, ir ne mažiau!

Už lango juoda, miškas tamsoj ištirpęs.

Mėnesienos šviesoj per ežerą einu mokyklon kitapus. Žiema sutrumpino kelią. Žalsvai tviska ledas, o vanduo po juo juodas, lyg nudažytas. Kartkartėm čaižus sproglus perveria ežerą nuo kranto iki kranto, paviršiumi perbėga laužyta linija, tačiau ledas tvirtas, išistorėjės. Anoj pusėje matos trys sustingė beržai, už jų jau ir mokykla. O čia į dešinę, toje įlankoje...

Žiūriu pro ledą, vanduo skaidrėja, matau, kaip pamaž iš dumbly išnyra suvarpytas kulkų lektuvas, kaip lėtai atsivožia lakūno kabinos stiklas, dar lėčiau iš jos ima čiuozti bejėgis kūnas, kyla, priartėja visai prie ledo. Aš lenkiuos ir matau, lyg ledas vaizdą padidintu, jo anapus žalsmėli veidą, ranką, iš paskos velkančią kailinius, kurie skeidžiasi lyg parašiutas, iš gelmės į paviršių besileidžianti kraistė, dar arčiau lenkiuos, ir jisai arteja, glaudžiu ausi prie ledo, o jisai iš tenai man šaukia:

Almis GRYBAUSKAS

Tądien, kitądien, kartais

Alio BALBIERIAUS nuotrauka

stebėjo. Iš juodo rankinuko spragtelėjusi ištraukė mėlyną pakelį, stuktelėjo nagu, ilgais dailiais pirstais paémė paslaugai išniruši paprastą, čirkstelėjo degtuką, išpūtė pilkų dūmų. Pirmą kartą mačiau ją rūkančią, tai buvo visai nepažįstama moteris. Smuktelėjau už gyvatvorės ir nematomas žiūrėjau į ją. Vėjas nuo ežero smelkėsi po drabužiais. Laukan išėjo ir jaunasis Venckus. Jie tyliai kalbėjosi. Mokytoja rūkė, žvelgdama į medžius. Jo ranka apkabinė jos liemenį, o kita ēmė atseginti palaidinę. Ji rūkė. Išniro balta krūtis. Jis pasilenkė ir godžiai gérė tą iš tolo šviečiantį baltumą. Patykom išropojau atgal į kelią.

– O mus iš mokyklos veš!
Daž keliu einu su Darium. Jisai tiesiog kunkliuoja.

– Tenai ir sklandytuvas yra! Ir kabinoj pasédėt galima!

Man čia reikia laukt autobuso. Tarsteliu:
– Pasakyk mokytojai, kad aš į ligoninę.

Bočių aplankyt reikia.
– Vis tiek reikalaus raštelio, – numoja Darius ir nueina paežere.

Bočelis apsėpęs visas, sukritęs. Perduodu, ką mama įdavusi: medaus, obuolių, bet jis nė nepažiūri.

– Nelabai man, vaikeli, reikia. Patys tenai ar turit?

Nors akys gyvos ir skaidrios, bet žiūri kažkaip iš tolo, atsietai, tarsi būtų nematomas.

– Nugyvenau va amželj, bet kas čia aplinkui darosi, taip ir liksiu nesupratęs, ir kaip galima...

Užėjau dar į krautuvę ir sukaudyklon. Pakeliui išniro tokis bėdžius. Apskurus, akys šuniškai blizga. Rankose kartono lapas, ant kurio užrašyta: „Sušelpkite, susimildami.“

– Gal ponaitis kelias kapeikas turėtų? Savaitę nieko nevalges... – ir kreta visas, pertosi.

Išsitrukiu nedidelė mamos piniginę, kurią įdėjo kelionei, atidarau, krapštau kapeikas, dedu jas į kitą delną, o jis visas dar labiau pertosi. Net kartono lapas uždengia piniginę.

– Dėkui, ponaiti, dėkui, tai geras vaikas... – susižeria kapeikas ir visai jau nebesipirto.

– Aš dar kišenėj turiu, palaukit...

– Dėkui, ponaiti, dėkui, – nelaukęs suka už kampo.

Prieš dėdamas atgal patikrinu piniginę. Tuščia. Metalines kapeikas tai aš atidaviau, bet turėjo likt dar keli popieriniai rubliai. Jų nebebuvo. Žvilgt už kampo, – vargetos neberā. Ir kur dabar jų berasi. O ir radęs, ką padarysi. Bejėgišumas ir gėda. Nors kiaurai žemę prasmeik. Tarsi ne jis, o aš būciau prasikaltęs, kažką gėdinga padaręs. Ir nė miško, ne ežero nematyti.

Iššioviau dar kelis šūvius į savo menkystės gėdą, bet nesunaikinau jos. Gal kad kapeikų mažai bebuvo. Grįžt reikės pėsimoniui.

Prie pašto pamačiau mūsų klasę. Pasislėpt jau nebuvo kur, gerai, kad jie dar manęs nematė. Nemati į lengvu paltuku apsigaubusi mokytoja. O gal tik apsimetė nematant? Kaip ir anąkart prie Venckų verandas? Kai aš, niekingas, tupėjau už gyvatvorę, paskui ropojau į kelią, o jie apsikabinę įjau į daržinę, kurioje ant šalinės guli išdriekti kailiniui.

Greit užsimaukšlinau siandien nusipirktą kaukę. Jie praeis pro šalį ir nepažins manęs. Matys vaiką su išsišeipusio tigro galva. O aš stoviu čia, ir manęs lyg visai nėra. Galiu keist pavidalus ir gyvenimus. Galiu būti visai kitoks. Svaigulys...

Autoriaus asmeninio archyvo nuotrauka

Vytautas KAZIELAS**pereinamasis laikas**

nebuval iškankintas pavasario
po žiemos vėl atėjo žiema
buvo gal tik
pereinamasis laikas
tirpo sniegas
vėl snigo

ir tada manyje prasidėjo žiema
tuštuma prisipildė
čia ledo kristalais

buvo dar vėjas
kaukiantis naktimis
prieš mirč
ar jaučiant negera
ateinant

nieko turbūt nemylejau tada
gerai neatsimenu

prisiminusi
grįžta atgal
ir kriaukles
nuo kranto
susirenka

Dieve kokia ji jauna
visiškas vaikas

jums skambina
iš Japonijos
praneša telefonistė

pakeliu ragelį
pasikalbam

Dievas nežino
mūsų vardų
o prisišaukia

sudžiūvę vyšnių žiedlapiai
trupa tarp pirštų

pasiilgau tavęs
to kas nutolę
ir jau neatsišaukia

nežvelgiamas veidas
neatpažintas
Viešpatie tavo vienatvė
didesnė už mūsų viltį

prisiriši ir nepaleidi
tvirtai įsikibęs laikai
net ir mirusiam
reikia gyventi
o negalima šitaip
o šitaip sunku
namuose be namų
akyse be akių
vien tik veidu

du susisiekiantys indai
vienas tuščias
kitas
už tuščią tuštesnis

ar žinai
ką sakai
nežinau
ir žinoti nenoriu
jau seniai neklausau
nei savęs nei kitų
pro plyšius
šnyppščia oras
mano valtis kiaura
o lėktuvai
besparniai lakičia
kaip kulkai
iš rytu
ten kur akmenę
savo ritu
tau ant kojų

nereikėjo netgi numirti
kad palaidotas būtum užmirštas
gyveni tarsi ledžūrio žuvys
iš viskų stiklinėm akim
savų jokių artimųjų
tik trupinius surenka

iš dviejų kepalielių
šešias pintines pritrupina

ar prisimena siela
tą vietą
tą rūmą
meiles visas
ir nemeiles
(jos sielai priklauso
ar kūnui)
ar grįžta jinai
ir žiūri
iš mėlyną tamši
žvaigždėmis nusagstyta dangų
i perlus ir deimantus
Jo karūnoje

tau baisu vienumos
tau atrodo
kad vienas esi
tu šauki
ir baisiausia
atrodo
kad niekas negirdi

kas yra už tamšos
ir už ką mus atskyre nuo Jo
ir tik krisdamos žvaigždės
pradegina tylą

Dievas yra migloje
ten kur prasideda viskas
ir dingsta

mes patys ir esam migla
niekada neišsipildantys
varpas tik gaus erdvėse
širdyse pakabintas

netgi avies skambaliuko

Elena BALIUTYTĖ

Tai labiau retoriškas nei tikras klausimas, daug kartų jau keltas ir atsakinėtas: vienais atvejais – bandant akademiskai aiškintis prožekėjančios poezijos perspektyvas (Vytautas Kubilius, Marijus Šidlauskas), o dažniau – tiesiog skelbiant kritiškus nuosprendžius naujajai lietuvių poezijai. Bet jos kokybės problemos tiesiogiai néra susijusios nei su verlibru ar „alogiška“ sintakse, nei su „netinkamomis“ poezijai temomis. Šiuo atveju kaip tik bandysiu parodyti, kad minėti pokyčiai grėsmės lietuvių poezijos tėstimui nekelia. Beje, apie poezijos vaizdinio kaitą kalba ne tik kritikai, bet ir patys poetai; stai smagū ir taiklū eiléraštį „apie žanrus lietuvių poezijoje“ yra parašė Eugenijus Ališanka, o ir visą šį mano tekštą įmanu būtų perrašyti pačios poezijos cita-

tuojant turinio, o ne formos momentus. Antai Abrutytės knygą kritikai iš esmės neigiamai vertino dėl pasakotojų moralinių savybių, dėl, jų nuomone, pernelyg narciziško santykio su savimi, dėl patriotizmo stokos, tévų nemeilės ir t. t., visai nereflektuodami, kad autorė ir pasakotoja – ne tas pats. Tiesa, poetė pati stengesi tą atstumą kiek galima mažinti, be kita ko, knygą iliustruodama savo nuotraukomis. Bet kritika visiškai ignoravo šioms eilėms būdingą autoironiją. Vis dėlto kad ir kokia netradicinė, kitoniška būtų Abrutytės poezija, su tradicija ji yra esminiai susijusi, nes dauguma jos tekštų randasi būtent polemizuojant su tradicija. Būtent lyriką galima laikyti jos tekštų žanriniu provaizdžiu, ironiškuoju atskaitos tašku. Neatsitiktinai pirmasis eiléraštis pavadinotas „Daina“, nesvarbu, kad tai veikiau būtų jos parodija. Arba toks nepa-

Ar lyrikų tautoje išliks lyrika?

tomis. Pavyzdžiuui, problemos aktualumui pagrįsti tikų kitas Ališankos tekstas – „Eiléraščio galiojimo laikas“ iš knygos „Exemplum“:

baigias galiojimo laikas
eksportui nebetinka
transportuojant
pernokusios metaforos virs koše
išsimės puvynys
pusvelčiui atiduoda
turgaus dieną
žiū ir susidomės kokia studentė
brandžiais kūrybos vaisiais

Grįžtant prie straipsnio antraštės, dabar tiksliau būtų klausti, ar poetų tautoje išliks poezija. Lyrika – sąvoka, labiau atitinkanti romantizmo paradigmą, poezija – modernizmo, o tokie neutralūs poezijos žanriniai įvardijimai kaip „eilės“, „eiléraščiai“ prie kai kurių dabartinių tekstu jau atrodo kaip tam tikra provokacija. Taigi naujoji poezija dažnai gerokai skiriasi nuo klasikinio savo vaizdinio, ir autorai kartais turi pasakyti, kad savo tekštą laiko būtent poezija. Rimantas Kmita, šiaisiai metais išleidęs trečiąją knygą, apie jos žanro problemą signalizuoją ir padavinimu: „Švelniai tariant / eilės.“ Dėl to autorius ir knygą pradeda trimis atitinkamo turinio epigrafas: Czesław Miłoszo („Tai, ką aš čia šneku, žinia, jokios eilės“), Wisławos Szymborskos („Nesisielojant pirma laiko, / ar tai yra poezija / ir kokia tai poezija“) ir Jano Satunovskio („Svarbiausia turėti ižūlumo žinoti, kad tai eilės“). „Ižūlumas žinoti, kad tai eilės“, aktualus ir anksčiau išėjusiai Neringos Abrutytės knygai „Neringos M.“, turinčiai paantraštę „eiléraščiai“, ar naujau siai Agnės Žagrakalytės „Visa tiesa apie Alisą Meler“.

Paprastai poezijos vaizdiniams pirmiausia siejasi su formas, raiškos planu. Dabar ne vienu atveju atrodo, kad tos išprastos, poezijos statuose suteikiančios formas nelikę. Apie tokią poeziją galima (ir jau imama) kalbėti kaip apie prozą: t. y. akcen-

triotiškai (o gal patriotiškai) vaičiatiškas eiléraštis:

*nors aš gerai žinau tą šalį, kurioj
norėčiau pasilikti:
ir kalbą moku, ir gimiau ten, ir
gyvena ten daugiausia pažystamų
ir knygos ten mano, ir visokie
sąsiuviniai vaikystės
ir smėlis, ir miškas – sakyčiau:
viskas –*

*yra šalis – joje galėčiau gauti
didelę gal net nepagydomą
ligą, yra šalis – kai ne visada
turėjai litų, yra šalis –
ten gyvena blogi ir baisiai
nepatrauklūs vyrai, yra
šalis – kas gyvena joje, Tas Didvyris!*

Vienas Abrutytės eiléraštis pavadinatas „Išvirkščioji pusė teksto“; kaip sąmoningai „išvirkščiąją“ galima įvardyti visą šios knygos poeziją. Kitai sakant, „išvirkščioji pusė“ jos eilėse yra būtent geroji, o abi šias puses dažniausiai skiria (ar jungia) ironijos nuotolis. Štai eiléraščio „Viena Amsterdamo fantazija“ „gerojoje“ teksto pusėje – lietuvių liaudies daina „Séjau rūtą, séjau mėtą (...)“, o „išvirkščiojoje“ – kanapės auginimo instrukcija:

*pasėt kanapės sekla ertmėj savo
burnos
palaistyt nuryjamom seilém ji
suleis pradžioj
šaknis į tavo plaučius plaučiai
sulapos*

*pasėt kanapės sekla gilaus
lagamino dugne
kur nei kas pakontroliuos anei šuo
uzuos
kanapė išdygs ir bus jauna diena*

*pasėt ją savo baimės zonoj
moliniame vazone
auginti paprastai kaip ir kitus
augalus iš lėto
kanapę séjau rūtą séjau mėtą*

Atkelta iš 4 p.

Klasikinėje estetikoje buvo reglamentuota, apie ką gali būti poezija; antai anglas Johnas Ruskinas teigė, kad „mergaitė gali dainuoti apie prarastą meilę, bet šykstolis negali dainuoti apie prarastus pinigus“¹. O stai pagal mūsų laiko papročius, kuriuos fiksuoją Gintaras Grajauskas knygoje „Eileraščiai savo kailiu“, yra atvirkščiai: „Niekis pasauly néra komiškiai / už įsimylėjusį poetą // jis net negali ištarti – // aš tave myliu // mat jam draudžiamą // taip kalbėti ir rašyti (...)“ (p. 81).

Negali sakyti, kad naujojoje poeziuje meilės visiškai nebūtų, bet joje kur kas dažnesni pasakojimai „apie pinigus ir daiktus“. Atnakoma literatūrinių konvencijų, stengiamasi kalbėti, remiantis savo partimini, kiek įmanoma mažinant atstumą tarp rašančiojo ir skaitančiojo, apsieinant be metaforų ir kitų vadinamų meninių priemonių. Dar keletas Abrutytės eileraščių pavadinimų: „Iš kriminalinės kronikos“ (teksto tokiu pavadinimu esama ir Ališankos knygoje), „Seno vyriškio dantų istorija“, „Laimos žiguliukas“. Eileraštyje „Pradžia“ vardijama, nuo ko tekstas gali prasideti:

*pradžia gali būti tokia: tavo batai
nauji
už du šimtus litų, tavo švarkas be
pamušalo,
tavo veidas lupasi, plaukai
pleiskanoja, o
meilė sena, nusibodus, ties tokia
pradžia ir sustoji*

Pagal socialinį veiksmingumą ar bent tokias pretenzijas naujają minėto tipo poezią galima pavadinti avangardine. O stai R. Kmitą, vieną iš tokų avangardininkų, galima būtų įvardyti „tyliuoju“, nes jis naujoje knygoje neparodijoja ar kaip

kitaip nesiginčia su tradicija, neskibia programų – tiesiog ramiai rašo kitaip. Net ir po Grajausko, su kuriuo yra vis palyginamas. Jo knygą „Švelniai tariant / eilės“, nelyg kokį detektyvą, tiesiog įdomu skaityti, nors joje nėra kokių išorinių efektų ir nieko, kas kristų į akis kaip speciali teksto poetika. Tiesiog tas, kuris pasakoja, sėdi ant suoliuko (dažniausiai autobusų stotyje, laukdamas miesto autobuso, ar aikštėje), skaito savo literatūros teorijas ir fiksuoją, ką mato: kaip suderinę sąlygas trise nusiveda pa-auglę, kaip stumia laiką vietiniai *bomžiukai*, kaip prieina pavargėlis ir paprašo nupirkti maisto ir pan. „Aš sėdžiu stotelėje šalia turgaus / ant suoliuko prie šiukšlių dėžės / ir skaitau straipsnį *haiku ir metų laikai* (...).“ Lyrinio subjekto, kurį šiuo atveju norisi vadinti autoriumi, pokalbininkais tampa *svarsčikas*, mikroautobusuko vairuotojas, *maximos* kasininkė, *bomžai* ir kiti paprasti mirtingieji – pasak eileraščio, „nežinomi vabaliukai „ant šito miestelio grindinio tarp šampano, alaus ir degtinės kamštelių, nuorūkų, saulėgrąžų lukštų (...)“ (p. 10–11). Savo liumpenherojus, neabejotinai pasižymintis „kalbos tikrenybe“ (vienoje vietoje autorius ironizuoją poezijos meno kaip „kalbos tikrenybės“ sampratą), jis įgarsina jų pačių kalba: slengas, kita-kalbiai intarpai yra natūrali tekstdalis. Šiame socialiniame peizaže autorius atstovauja kultūrai, bet ne kaip diduktas ar moralistas, o kaip pastabus, jautrus, lengvai autoironiškas vertintojas. Jis stengiasi „ne-lijisti į kadrą“, „objektyviai“ fiksuoti realybės akimirkas kaip kokiamė trumpametražiame dokumentiniame kine, bet kadą montažas ar komentaras viską sulydo į tekstą, šiuo atveju – ištisinį gyvenimo intertekstą. Kmitos eileraščių galima nufilmuoti (girdėjau, kad vienas lat-

vių poetas eileraščius yra filmavęs). Beje, atrodo, jog socialumas, atvirumas gyvenimui pastaruoju metu stiprėja ir kitų tekstuose; ne vieną tokį („Gyvenu čia“, „Pavasaris Mažvydo alėjoje“, „Tai kaipgi juos mylėt, visus tuos žmones“) galėtume rasti ir minėtame Grajausko rinkinyje. Dar atmintyje iškyla Viktorijos Daujotytės knygos apie Joną Strielkūną pavadinimas „Gyvenimas prie turgaus“. Būdinga, kad šis pavadinimo variantas, pasak profesorės, jos sąmonėje émė ribėti jau baigiant knygą – ankstesni („Ne-pripildomas amžinas indas“) buvę hermetiškesni, iš aukštojo stiliaus registro. Grįžtant prie Kmitos, ir ne tik jo, eilių, būtų svarbu atidžiau išsižiūrėti, kas jo tekstus daro poezijs formos prasme, nes neteisinga manyti, kad jos šiuo atveju iš viso nelieka. („kokie dar eileraščiai, nei šis, nei tas, / ir prasmės ne tiek, kiek reikėtų, / jokios beveik potekstės“) (...“ (p. 59), – ironizuoją poetas. Galima iš karto pasakyti, kad Kmitos eileraščių turinys, kaip ir visos geros poezijos, yra įformintas. Pasakojimo reikšmės čia kaupiasi ne metaforoje, o detalėje, kalbos dviprasmybėse, neforsuotame situacijų simboliškumė. Kitaip sakant, forma yra dar nesuformalėjusi, ir tas tarimas beformišumas sukuria artimo, autentiško santykio su realybe iliuziją. Priminisu Arvydo Šliogerio mintį apie formas ir beformiškumo santykį dialectiką: „Didžiojo kūrinio misija pagauti, išsaugoti tą ne-žitkėtinai subtilią ribą, ant kurios forma eina į beformiškumą, niekada į jį nepereidama. Bet ir *mutatis mutandis* tuos skustuvu ašmenis, ant kurių beformišumas pereidinėja į formą.“²

Visiškai kitokio pobūdžio poetas Donatas Petrošius – jų galėtume pavadinti gal net „asocialiu“ individualistu, kuriam pagal modernizmo tradiciją išskirtinai svarbi yra

forma – naujo rinkinio „Aoristas“ eileraštyje „Nežymimasis artikelis „aš“ su lengva ironija taip pat svarsto panašius dalykus:

*gera forma
pasiekė mane
o moterys*
*grakščiai sėdi
ant savo blizgančių dviračių
o mano lūžta*

*atsilieku
o ką
sakyčiau prisigretinęs*

*jei jokio konkretaus
turinio savo žodžiuose
neberandu*

*viena tik
išliekančiojai vertė
kiauromis padangomis*

Ne vienas Petrošiaus naujojo rinkinio eileraščis pasižymi archaizuota forma, kartais imituojant sintaksinės intonacinių eilėdaros ar hegazmetro ritminį skambėjimą, pasitelkiant inversinę žodžių tvarką (veiksmo žodžių nukeliant į eilutes pabaigą, pažymini – po pažymimo žodžio). Toks eileraščis primena klasikinio epo pasakojimą, bet su jo intonaciui kilnumu paprastai kontrastuoja kasdienybės rutiną įvardijantis „žemas“ turinys; iš šio neatitinkimo kylančios (auto)ironijos efektas išreiškia būdingą autoriaus požiūrį (eil. „Diena iš dienos, rytas – iš nakties). Epas yra sociumo pasaulis, o Petrošiaus poezijos lyrinis subjektas – uždaras, gal net autizmo požymiu turintis individas, nuolat susiduriantis su pasauliu ar jo supratimo paradoksais. Petrošius – intelektualios poezijos kūrėjas. Jo eileraščiuose apmąstomi esminiai būties dalykai, bet juose nėra jokios patetikos ar atviros emocijos. „Lyriinis turinys“ čia reiškiamas

epine forma, pasakojimu, būtinėmis situacijomis, kurios eileraštyje dažniausiai išgyja parabolinę, simbolinę prasmę.

Taigi ne tik poezija, bet ir lyrika iš esmės niekur nedingo – ji tik vieną rašoma, prisiminus Abrutytės eileraščio eilutę, išvirkščiojoje teksto pusėje, kitą – gerojoje. Beje, verlibras jau nėra skiriamoji šių pusų riba. Dėl to ir priešpriešais telkti „ketureilio – poezijos tvirtovės“, pasak Sigito Gedos, šalininkus nėra būtina.

Socialumo aspektą šiai apžvalgai pasirinkome dėl to, kad šiuo metu kultūros lauke literatūra ima trauktis į nuošalę: pirmame plane atsidūrė kitos, labiau „komunikabilios“ meno šakos: fotografija, dokumentinis kinas, naujosios hibridinės meno formos. Manau, poezijos atvirumas gyvenimui, demokratizmas, socialumas, kritiška dabarties refleksija yra tai, ko šioje sociookultūrinėje situacijoje reikia. Ši tendencija atrodo svarbi ir dėl to, kad, kaip rašoma Petrošiaus eileraštyje „Niekur nedingsi“, vyksta „beprotiškai spartus fikcijų dauginimas“:

*Nors niekini visas tas tušybės
Inovacijas vis viena turi susitaikyti
Su tuo kad tavo ir tavo kompiuterio
Atmintys praktiškai susiliejo o
paliktos
Be priežiūros veikia analogiškai
Principu: beprotiškai spartus
Fikcijų dauginimas ir kosminė
Tikrovės atimtis*

Socialinė tikrovės patirtis prieš kosminę tikrovės atimtį.

¹ Cit. Iš: Marijus Šidlauskas, „Orfėjas mokėjo lietuviškai“, Vilnius: „Homo liber“, 2006, p. 13.

² Arvydas Šliogeris, „Melancholijos archipelagai“, „Šiaurės Atėnai“, 2004, birželio 26 d.

negu tūlame nuobodžiai būtiname ar politinių aktualijų prifaršiuotame kūrinyje.

Turbūt ne vienas esame svarste, kodėl per šitiek metų nepaseno ir vis naujoms skaitytojų kartoms tebéra viliojamai įdomūs A. Dumas romanai „Grafas Montekristas“ ar „Trys muškietininkai“? Žinia, tai visų pirmą nuotykių literatūros kūriniai, kuriuose akinamai švyti neeilinė jų autoriaus fantazija. Tačiau kodėl, slenkant dešimtmeciams ar net šimtmeciams, vis naujiems grožinės literatūros vertintojams ir gerbėjams neužsibesta kūriniai, kurių tikrai negalime priskirti nuotykinėi literatūrai? Priminu tik kelias, jau seniai į Nebūtį iškeliausiu, tačiau anaipolti neužmirštų rašytojų pavardes. Kažkokiu stebuklingu būdu jie ir iš Ten be jokių reklamų sugeba prisikviesti vis naujas savo kūrių gerbėjų arnijas. Turiu omenyje Stendhalį, Jaka Londoną, Guy de Maupassantą, didžiuosius XIX a. rusų rašytojus ir daugelį kitų įvairiomis kalbomis rasiusių autorų.

Nukelta i 6 p.

Atgarsis

Rūsčiai ir neverksmingai

Rimantas MARČENAS

Literatūrinėje spaudoje retai pasitaiko, kad kas nors ryžtusi recenzuoti vieną vieną nesenai publikuotą apskrymą. Deja, vis dažniau net eileraščių knyga ar romanas lieka nepastebėti ir neaptarti. Taigi nesunku atspėti, kad praėjusių metų „Nemuno“ 42 numeryje paskelbtas Vytauto Jancikevičiaus apskrymas „Sidabrimiam miestely“ šių eilucių autorui turėjo rimtai „užkabinti“, jeigu parūpo nusizengti šiai nerašytai taisyklei.

Atsivertęs savaitraščio numerį ir įnėkės skaityti ši man mažai pažystamo autoriaus kūrinį, pirmą kartą jį lėkste perlėkiau akimis, po valandėlės jau neskubėdamas perskaiciu antrą kartą... Užvaldė prieštariningas įspūdis. Tasai pirmasis perskaitymas, intriguojančiai fabulai valdingai vedant, nuteikė kaip reta pozityviai. Pagalvojau: pasirodo, ir lietuvių prozininkai sugeba rašyti trum-

pus įtempto siužeto kūrinius, kurių dramatizmas susiejamas ne tik su išoriniu veiksmu, bet ir, kas ypač svarbu, su psychologine, dvasine, saakinys po saknio įtaigai atskleidžiama personažo drama. Pastaruoju metu teko perskaityti tiek ir tiek lietuvių autorų apskrymų bei novelių, kur nieko nevyksta, kur personažas smulkmeniskai ir verksmingai kapsotosi niekingai menkų savo išgyvenimui pliurzoje ir kuriuose nėra jokio išorinio veiksmo. Šitai, aišku, nebūtų joks minusas. Tačiau išgyvenimai išgyvenimams nelygūs. Skiriasi jų perteklimo įtaigumas. Juk ir lietuvių novelistikoje yra pavyzdžiai, kai rašytojo padedamas kūrinio personažas, lyg ir neatlikdamas jokio energingo fizinio veiksmo, be gairesčio rausiasi savo sieloje ir atskleidžia tokias jos gelmes, apnuogina tokią nemeliotą, ne tik jam vienam skaudžią dramą, kad kūrinys įstringa į skaitytojo širdį ir atmintį. Kaip matote, net nepradėjės kon-

krečiau kalbėti apie V. Jancikevičiaus kūrinį, naudojuosi proga kiek stabtelėti prie vienos bendresnio pobūdžio man (gal ne tik man?) aktualios lietuvių novelistikos problemos. Ilgai nedelsiant rūpi suformuoti sau ir kitiems jau kurį laiką užduodamą klausimą: „Ar įtemptas apskrymo siužetas – privalus?“ Suvokiu, kad prieš atsakant reikėtų leistis į įvairius pasvarstymus su žodeliu „jeigu“.

Kaip jau užsiminiu, mūsų kultūrinėje periodikoje dažnokai tenka skaityti kūrinį, kuriuose personažo išgyvenimai niekingai menki, geriausiu atveju keliantys nusistebėjimą, tačiau nejaudinantys ir jau tikrai neskatinančiai susimąstyti. Ne-siruošiu ginčytis su jisvaizduojamu oponentu, teigiančiu, kad tai, kas vienam skaitytojui atrodo menka ir neverta dėmesio, kitam, subtiliau jaučiančiam ir mąstančiam – labai svarbu. Bet paėmiau plunksnų net tam, kad gilinciaus į teorinius svarstytmus. Juolab kad tokiemis svarsty-

mams mano kompetencija per menka. Tačiau gal ne vien literatūrologai turi teisę pasamprotauti apie literatūrinės virtuvės ypatumus, argine? Be abejo, mano pasvarstymuose bus nemenka subjektivumo dozė. Bet juk ir tituluoti literatūrologai kalbėdami apie kūrinius vargu ar gali būti absoliučiai objektyvūs. Drįstu galvoti, kad bet kokią meno rūši vertinant absolitus objektyvumas neįmanomas.

Negalėčiau paaškinti, kodėl, tačiau didokai daliai lietuvių prozinkų įtemptas, dramatiškas kūrinio siužetas, kuriame apstu išorinio veiksmo, tarytum ne prie širdies. Kalbu ne apie romanus, kurių jau pati specifika iš autorius reikalauja labiau įtempto siužeto, siužeto su didesniu ar mažesniu intrigos užtaisus. Kalbu apie trumpus prozos kūrinius, kurių autoriams išlaikyti neblėstanti skaitytojo dėmesių lyg ir lengviau... Girdžiu kandoką repliką: „Kam rūpi intrigą, tegu skaito detektyvus.“ Paniekianti tokios replikos potekstė nesunkiai atspėjama. Bet juk ir detektyvas detektyvui nelygus. Kai kurių autorų, kad ir Georges Simonono, detektyvuose giliai ir subtiliai įskverbiamai į žmogaus psichologiją, į ligotos sielos virpesius

Atkelta iš 5 p.

Prirašyta daugybė mokslinių studijų, kurių autorai sau ir kitiemis mėgina išaiškinti, kodėl žmonija neįstengia užmiršti prieš tūkstantmečius kūrusių didžiųjų anti-kos poetų ar „tik“ prieš kelis šimtmečius rašiusi Williama Shakespeare'o. Tačiau vieno dalyko, kad ir kaip jis jiems būtų ne prie širdies, nepajęgtų paneigti net patys didžiausi modernumo ir naujumo šalininkai: tu „pelēsais pradvokusiu“ rašytojui kūriniai, pergyvenę įvairiausias naujujų laikų dvasinės revoliucijas, kai buvo raginama atsisakyti visko, kas „pasenę“, nepaisant tų „revoliucionierių“ pastangų, pasirodo besą nesunaikinami. Jie vis iš naujo prisimenami. Nei dabarties, nei ateities kartų atmintyje jų autorai neišblėsta ir neįblės. Ar šitas mūsų atminties lyg ir savaiminis atsišviežinimas sieinas tik su tuo, kad paminėtų ir nepaminėtų aukštojo dangaus globotų rašytojų geriausią kūrinį personažai, kaip sakoma, iš kuno ir krauso ir jų lūpomis kalbantis autorius su genijaus įtaigumu prabyla apie amžinąsias didžiųs žmonijos problemas? O gal todėl, kad tie personažai, nors iškiliausiuose kūriniuose jiems nesvetimas skausmingas susimąstymas, skaudžios abejonės ir savigrauža, vis dėlto yra veiklos žmonės?

Drįstu galvoti, kad jeigu autorai savo kūrinių herojų nebūtų „išvėlė“ į dramatiškus įvykius, neprivertę jų pakliūti ne tik į fiziškai, bet ir dvasiškai labai sudėtingas ir skausmingas situacijas, jie, net ir labai talentinga ranka nutaptyti, nūnai jau būtų išdilę iš mūsų atminties. Drįstu teigti, kad ir dieviško įkvėpimo akimirkomis parašytas Mariaus Katiliškio romanas „Miškais ateina rudo“, praėjus net keliems dešimtmeciams po kūrinio paskelbimo, nepalieka abejingo tiek seno, tiek ir televizijos serialų jau gerokai išlepipto jaunesnio skaitytojo ne tik dėl poetiskai vaizdingo, nostalgijo atauto teksto ir ryškų personažų, bet ir dėl dramatiško, anaipolt ne sentimentalaus siužeto. Dar neužmiršau, kaip prieš keili desimtmecius buvau malonai nustebintas ir net savotiškai suglumintas, perskaitęs ką tik išėjusi K. Almeno istorinį romaną „Šienapjūtę“, iliustruojančio krauso dozę į lietuviškos prozos gyslas. Mano nustebimas dar labiau išaugo, kai sužinojau, kad autorius – žinomas JAV fizikas. Paveiktas įkvėpiančios romano energijos, puolau apie ją rašyti recenziją, mėgindamas į kūrinį pažvelgti tiek istoriko, tiek rašytojo akimis.

Tačiau vargu ar tikslinga tėsti lietuviškos prozos kūrinį, kuriuos salygiškai būtų galima priskirti išorinio veiksmo literatūrai, sarašą. Trumpųjų prozos žanru kūrinį į jį pakliūtų tikrai nedaug. Bet gal vertėtų paaškinti, ką turėjau omenyje, teigdamas, kad televizijos

serialai žiūrovą ne tik lepina, bet ir tvirkina, dar energingiau retinami potencialių skaitytojų gretas. Net ir kino meistrų susukti bei įvairiausios kinematografininkų apdovanojimais pagerbtai serialai, kaip, pavyzdžiui, nūnai rodomas „Dingę“. Prisipažinsiu: ir aš ši teleserialą retkarčiais pasižiūriu, nes negaliu atsistebeti neišsenkančia jo scenaristų fantazija ir išmone. Tačiau šis kūrinys vis dėlto serga daugelio serialų liga: konkretiam personažui skirtas mistinėje Saloje vykstantis epizodas tetrunka vos keliais dabarties minutes ir dar keilias, nukeliant jį į praetį ir panardinant į visai kitokią – modernaus pasauly aplinką. Po akimirkos peršokama jau prie kito veikėjo ir sujo persona susijusio įvykio Saloje, paskui – tolimate didmiestyje... Taigi ir toliau nuosekliai, kryptingai nuo jaunų dienų ugdo-

timus, tai ši kūrinį būtume galėję gretinti su tipiškais Holivudo filmais. Neabejoju, kad autorius kuo puikiausiai suvokė, jog vyros, kuris nužudė moterį, nors jis jau seniai negali vadintis jo žmona ir gyvena su kitu, teisuoliu baudėjau ar net herojumi galėtų būti pavaidintas nebent musulmoniškoje šalyje. Manau, autorui rūpėjo tą Romą – Ratko – ne išteisinti ar pasmerkti, o suprasti kaip dramatiškai susiklosčiusi aplinkybių auką. Taigi jis teisia ne Romą, o aplinkybes, kurios jis tokiu pavertė. Žmogus, kuris nesudrebėjusia ranka paleido kulką į savo buvusią žmoną – dukros motiną, žudymo instinktą ne su motinos pienu įciulpė. Apsakymo personažą tokį padarė kurį laiką jis supę žmonės, kurie nekalto krauso upėmis nuplovė didžiuosius Dievo įsakymus. Prieš musulmones Srebreni-

dievinamus vaikus. Ne naujiena, kad yra kūrėjų, kurie nesutinka su jokiais kritiškesniais jų kūrinii vertinimais net ir tada, kai jie išsakomi dalykiškai ir pagarbiai. Su vienu tokiu man teko artimai bendrauti ir bičiuliautis. Deja, tasai mūžu globotas rašytojas jau iškeiliavęs Amžinybėn. Užteko vieintelį kartą netgi ne viésai, o asmeniškai pareikštai porą kritiškesnių pastabų apie ką tik dienos šviesą išvydusį jo kūrinį, ir jis ryžtingai nutraukė mūsų draugystę. Tikiuosi, aptariamo apskrymo autorius nepriklauso šiai kūrėjų kategorijai.

Taigi nors nesu apsakymo meistras, tik įdėmus skaitytojas su dideliu stažu, vis dėlto drisiu pastebeti, kad V. Jancikevičiui savo kūrinį vertėjo pradėti nuo tos vietas, kur sakoma: „Iki jo gyvenimo pabaigos tebuvo likusios trys valan-

kėjui vaidenasi, kad raudonos užuolaidos ant kavinės langų „lyg iš šilto krauso vonios ištrauktos“. Be jokio pagražinimo taipiomis priemonėmis autorius piešia Romo giuntojo miestelio realias: girti atsivérīmai, girtos dainos, tartum nujauciant pasauly pabaigą, ir jokio tikro draugo. Kita vertus, apsakymo herojus net ir ten, Srebrenicoje, kurioje upeliais liejosi nekalnujų kraujas ir lyg karščiausia Pompėjos lavos banga siautėjo padegtų musulmonų namų liepsnos, sąžinės ir žmoniškumo neprarado. Suvokdamas savo bejagiškumą prieš išsisiautėjusį smurtą, jis stengiasi bent jau tiesiogiai nedalyvauti toje šiurpioje beprotynėje. Nematydamas kitos išeities, mėgina pakelti prieš save ranką... Tačiau net grįžęs į Lietuvą Romas neįstengia išsivaduoti iš kiaurai jį persmelkusios apokaļiptinės nuotaikos. Sakinys po sakinio, vaizdas po vaizdo autorius padeda skaitytojui pajauti savo personažo dvasinę būseną, pažvelgti į nesulipdomai iškilusią jo sielą, tartum paaškina šiurpų Romo apsisprendimą bei tolimesnius veiksmus.

Kaip minėjau, daugeliu atvejų autoriu pavyksta prabilti psichologiskai įtikinamai ir vaizdžiai. Kartais pasirodo, jog kokia nors detalė lyg ir nebūtina. Bet perskaičiės apskrymą iki pabaigos, suprantti, kad ji buvo net labai prasminga. Antai kad ir tas kalbėjimas, jog tamsoje negali įžiūrėti upės dugno, žmogaus sielos negali perkoisti lėtoje jos srovėje, negali „rankomis praskesti vandens“. Tačiau kai Romas, virš vandens iškėlęs pistoletą vis giliau brenda į upę, imi suvokti tuose žodžiuose autostraujas paslėptą prasmę.

Kita vertus, įdėmiai ir gal kiek priekabiai skaitydamas, pastebi ir tokį palyginimą bei sugretinimą, kurie vargu ar dera prie labai jau specifinės brutalios situacijos. Nenengva patikėti, kad stovint prie ką tik jo ranka nužudytos žmonos kūno, Romo galvoje (ar širdyje?) kilę tokų šviesių, sakyčių, net romantiskų asociacijų – išsilypęs žvakės vaškas primintų velyvas vasaros boružes, o žvakės dūmelis asocijuotuosi su „obelų žiedlapiu pavasariniu debeseliu“. Ir dar viena, tik viena detalė, kuri bent jau mano akis skaudžiai žeidžia ir kurią protas atsisako priimti. Tai toji raudona ką tik nužudytos žmonos palaidinė, prispausta nuogomis jos šlaunimis ir Romui pramenanti „raudoną mirtininkų kambario vėliavą“...

Šios kelios kritinės pastabėlės kažkaip netycia atsidūrė pabaigoje. Žinia, jų pateikėjas niekada nesiryžtų tvirtinti, kad jo žvilgsnis nekvestionuojamai objektyvus. Vis dėlto tikiuosi, kad nesugadinau, be abejonių, labai pozityvaus įspūdžio, kuris liko ne tik man, bet, manau, ir daugeliui kitų ši apskrymą perskaičiusių. Jau viendelė lietuvių novelistikai ne itin būdingo, gal todėl labai išsilgto, dramatiškumo, tuo pat metu gebant išsaugoti psichologinį įtaigumą, jo autorui V. Jancikevičiui derėtū dėkingai paspausti dešinę.

Rūsčiai ir neverksmingai

mas žiūrovas, kuris ir suaugęs nesugebės ilgesnių laikų sutelkti dėmesį į vieną žmogų, vieną įvykį. Suformuojama savotiška priklaušomybė, kuri neretai persikelia į realų pasauly. Šokinėjama nuo siužeto prie siužeto, į nieką neįsigilinant ir giliau nesusimąstant. Kita vertus, vyresnio amžiaus skaitytojų, kuris nuo jaunų dienų buvo įpratęs su nemążtančiu susidomėjimu skaityti, pavyzdžiui, „Karą ir taiką“, Honore de Balzaco ar Johno Galsworthy'o romanus, televizijos serialai vargu ar sugebės suгадinti.

Bet aš neleistinai nutolau nuo V. Jancikevičiaus apskrymų, nors būtent jis paskatino imtis plunksnos. Taigi prisipažistu: pradėjės ši kūrinį skaityti, jau negalėjau atsitraukti. Ne todėl, kad būtų vytė vijės klausimas: o kas toliau? Ar, kaip įsijautus į gerai suregztą detektyvą: kas žudikas? Mat autorius, lyg ir nusisžengdamas neįrašytoms novelės taisyklėms (visų pirmą turiu omenyje O. Henry), labai anksti „išdavę“, kokių drastiškų veiksmų jo personažas ruosiasi imtis. Manojo susidomėjimo kibirkštį įskélė tai, kad autorius iš pat pradžių prabilo apie dalykus, kurie jaudina ir skaudžiai žeidžia žmones, nemokančius ar nenorinčius slėptis po gelbstinčiu, bet tuo pat metu ir nužmoginanciu abejingumo šarvu. Jis prabilo apie absolutų kito žmogaus gyvybės nuvertinimą, prisdengiant kitokio tikėjimo ar tautybės širma. Jeigu autorius buvo užsibrėžęs tikslą įtaigai ir šiurpiai parodyti, kad mes, XX-XXI a. žmonės, nė per nago juodymą nesame mažiau žiaurūs ar amoralūs už viduramžių žmones, kurie, prisdengdami kitoniško tikėjimo ar rasės šūkiai, išnaikino ištisas taujas ir civilizacijas, tai jis tokį tikslą pasiekė. Jeigu nebūtume išsitikinę, kad V. Jancikevičius centrines savo apskrymą figūros anaipolt nesistengė idealizuoti, paversi teisuoliu keršytoju, baudžiančiu kaltuosius už šiurpius nusikal-

cos moteris ir jų vaikus, nors jam nepažįstamus ir svetimus, Romo ranka nepakilo. Užtart pakilo prieš savo dukros motiną. Iš pirmo žvilgsnio šitokio psichologinio fenomeno galimybė turbūt ne kiekvieną įtikintų. Mane įtikino. Juolab kad didžiąją nuodėmę Romanas nuplovė savo paties krauju. Ta proga rūpi pasakyti, kad apskrymą atomazga stipri, įtaigi ir dievaži ne sentimentalai. Ji diametraliai priešinga holivudinių filmų atomazgoms. Kardinaliai skiriasi ir pagrindinių veikėjų moraliniai principai, jų jausena ir mąstyse na. Holivudinio filmo herojui ar antiherojui (nelygu, kokiomis akimis į jį pažiūrėsime), savo ranka įvykdžiusi mirties nuosprendži skriaudikams, net nekyla mintis apie savižudybę. Priešingai – jis jaučiasi laimėjės teisę į naują laimingą gyvenimą su nauja mylimaja ir dideliais pinigais...

Taigi turėjome puikią progą perskaityti rūstę, neverksmingą, nemeluoto dramatizmo kūrinį. Bent jau man visi tie šiurpūs įvykiai, apie kuriuos kadaise teko skaityti tik be jausmuose laikraščių informacijos tekstuose, tapo realūs. Padvelkė krauso ir mirties kvapai, visa tai pasirodė taip tikra, kad net pagalvojau: ar šio kūrinio autorius, man nepažįstamas žmogus, su skaitytoju nesidalija savo asmenine, labai skaudžiai patirtimi, kažkur ten Šiaurės Bosnijoje įgyta?

Tokie buvo pirmieji kūrinio įspūdžiai. Tačiau antrasis, jau lėtas šio apskrymą skaitymas išprovokavo ir kitokiu minčiu, leido pastebėti šiokį tokį stilistinio ar kompozicinio pobūdžio minus, teisingiau tariant, minusiu, kurie iš šalies visada geriau matomi. Nesunku atspėti, kad po tokios įžangėlės šių eilučių autorius ryšis išsakyti vieną kitą kritiškesnę pastabą. Kritis pastabas apie savo kūrinius autoriai pasitinka labai skirtingai – jos bent jau iš dalių priimamos arba be išlygų atmetamos. Panašiai kaip motinų apie mylimus, kartais fanatiškai

dos. Taip jis nusprendė, užtaisydamas atsivežtą pistoletą.“ Tokiu būdu apskrymą intrigos spyruoklę būtų buvusi išveržta nuo pat pirmų žodžių, jau jokiam skaitytojui neužtektų ryžto pastūmėti į šalį iki galio neperskaityto apskrymų teksto. Na, o po tokios kūrinio pradžios retrospektivai, vienu kitu sakiniu, taupia, bet iškalbinga detale, kurios įtaigos jégą V. Jancikevičius yra perprates, jis galėtų skaitytojui pamažu atskleisti, kaip Romanas Savičius pakliuva į tokią dramatišką situaciją ir kas jis per vienas. Mes, lietuvių rašytojai, intrigos užmezgimo ir jos išlaikymo iki pat kūrinio pabaigos mano kažkodėl nenorėjome ir nenorime mokytis nei iš G. de Maupassanto, nei iš Katherine Mansfield, nei iš kurio kito kitakalbio pripažinto novelės meistro. Akiavaidzu, kad V. Jancikevičiui, jeigu tik jis sau tokią užduotį iškelė, šitai būtų pagal jėgas. Nemanau, jog tasai kompozicijos supaprastinamas, nuoseklus pasakojimas ir per ankstyvas „kortų“ atidengimas kūriniu išėjo į naudą.

Jokiui būdu nenoriu pasakyti, kad autorius pasakoja nuobodžiai. Anaipolt. Jo stilius nėra banalus. Jis vaizdingas ir... prasmingas. Rašytojui užtenka vieno kito kruopščiai pasverto sakiniu ar detalės, ir skaitytojas supranta, kad nors personažas Romanas – ne angelas, ne be žemiškų silpnybių, bet tikrai ne iš tų nelaimėlių, kurių keršto ir neapykantos nuodus kiek kitoniškiems negu jie žmonėms yra nurię su motinos pienu. Kartais vos vienas kitas sakinskytės skaitytojų esmingiai supažindinė su pagrindiniu apskrymą veikėju, negu galėtų supažindinti ištisas išskydusio teksto puslapis.

Autorius pasakoja, kad kadaise Romanas savo parduotuvėlėje svėrė „produktus žmonėms, vaikams iš lentynų rinko gražesnius saldaičių maišelius, su vyrais už prekytalio kartais perlauždavo vyno butelių“. Tačiau dabar iš Srebrenicos pragaro grįžusiam apskrymą vei-

„Keista, kad net Baudrillard'as, iškandin visų tų žanžakų-marksistelių, kalba apie „tylinčias daugumas“. Niekada ir niekur tos daugumos nekalbėjo tiek daug, taip garsiai, taip ižūliai, taip diktatoriškai, niekada ir niekur tamsuomenė taip agresyviai nereikalavo sau privilegijų vien todėl, kad ji – tamsuomenė, niekada ir niekur padugnė nedrišdavo išisuputi į Cezario toga, įsiropštį į tribūnų ir, griausmingai riaugėdama, mokyti mus, kaip turime gyventi. Juk tai, kas eufemistiškai vadina „mass media“, tėra globalinis, o, be to, teroristiškai primetamas nešvankybės cirkas – kaip totalinė ir totalitarinė prievara, prievertaujanti ne tik hominių rūsių, bet ir nežmogiškųjų daikų pasaulį. Niekada ir niekur Saulė, Žemė, Ugnis ir Debesys nebuvu šitaip begediškai verčiamai dalyvauti pornografijos orgijoje – Ąkranas paverčia pornožvaigždėmis netgi tyriausius šaltinius“, – rašo Arvydas Šliogeris „Bulvės metafizikoje“ (lapkričio „Metai“). Tai bent jau iš dalies galiai paaiškinti ir iki šiol neišsiaiskiamas kai kurias literatūros problemas: ką reiškia tokia neaprépiama debituojančių gausybė ir, priešingai bet kokiemis logikos dēsniams, vis dėlto nekrantantis bendras meninis lygis? Ką apskritai reiškia vis didėjantis ne konkretaus žmogaus, o apskritai visos vi suomenės noras imtis meninės kūrybos, kai jos paklausa toje pačioje vi suomenėje nenumaldomai krinta? Iš kur tas populiarūs dainininkų noras scenoje dainuoti būtinai savo tekstu, neatlaikantius jokios estetinės nei loginės kritikos? Pagaliau ką reiškia, jog iki šiol negalime išsiaiskinti, rimtos ar vis dėlto pramoginės literatūros kūrėja buvo Jurga Ivanauskaitė? Tad ką jau kalbėti apie Zitą Čepaitę ar Dalia Jazukevičiūtę... (Naujausias pavyzdys: kokią reakciją sukėlė subtilus, bet kritiškas Brigitos Speičytės rašinys apie garsujį Kristinos Sabaliauskaitės romaną „Uodas, menka bjaurybė, arba Smulkiu šriftu apie „Silva rerum“, „Literatūra ir menas“, lapkričio 27) A. Šliogeris vienu mostu visus klausimus išsprendžia: maišių diktatūra (Jose Ortega y Gassetas, tiesa, kalbėjo apie maišių sukilimą, bet jo kultūros reikmėmis nepritaikysi). Prastuomenės, ir, kas ypač svarbu, pralobusios prastuomenės skonio ir skonių diktatas. Tiesa, tokia išvada verstų koreguoti kitas išvadas ir teiginius: kalbėtume ne apie pakankamai aukštą bendrą meninį lygi, o apie prabangų dizainą. Nekalbėtume apie popkultūros vertes ir reikmės, bet sociologiskai nagrinėtume prakutusios prastuomenės psychologijos autentiką. Nekalbėtume net ir apie formas eksperimentą, tik apie suaugusių žmonių žaidimus iš naturėjimo ką veikti. Ir argumentu tokiam galvojimui paremti lapkričio periodikoje visiškai pakaktų. Grožinė literatūra kaip grožinė literatūra, bet ką reiškia šiek tiek teoretizuoti estetinių apžvalgų ir eseistinių apmąstymų apie kūrybos prigimtį ir psichologiją pavyzdžiai! „Literatūra ir menas“ (lapkričio 13) spaudoje Edvardo Rimkaus esė „Rašymo žaidimas“, o „Šiaurės Atėnai“ (taip pat lapkričio 13) visą pirmą puslapį atiduoda Augustino Dainio rašiniui „Poeticė būsenė“. Lengva būtų pasakyti, kad gvildenamos elementarios, jau pirmakursiu išibodusios temos. Sudėtingiau, kad viskas tuoose rašiniuose tarsi ir teisins. Bėda, kad net teisingiausiai aptartas vienas temos aspektas, nesusietas su kitaip septyniaisiais ar devyniais tos pačios temos aspektais, virsta garsiai skambančiu melu,

nes kalbama apie meninę kūrybą, kurioje paslapties visada daugiau negu ižvelgiamų tiesų, kurioje vienos kokios nors tiesos apskritai nebūna. Tiesa, galima tarti ir taip: žmogus pats sau aiškinasi kūrybos pradžiamoksli, ir nieko čia blogo. Bet tas aiškinimasis pretenzingai artinamas prie mokslinio diskurso, o tai jau prakutusios, pralobusios prastuomenės bruožas. Nesakau, kad apie kūrybą turėtų byloti tik profesionalai, tai taip pat būtų juokinga (antai kaip tragikomiškai skamba Romualdo Lankausko pasiguodimas, kad jo paveikslų parodose neeksponuoja vien todėl, kad jis ne Dailininkų sąjungos narys: žr. „Kai plunksnų keičia tepukas“ – „Literatūra ir menas“, lapkričio 27), bet spaudos plotai, kuriuose publikuojamos vienokios ar kitokios ižvalgos, taip pat turėtų būti diferencijuoti.

Beje, šita pakankamo meninio lygio debituoti masę keičia, savotiškai jaukia ir profesionaliosios literatūros vertinimo kriterijus. Ji „nusavina“ ne tik pati meninį lygi, bet

kas, didelių laimėjimų nežada. Žinoma, V. Dinstmaną skaityti įdomiau negu Eglė Perednytė („Nemunas“, lapkričio 5-11): daug egzalacijos, bet nėra bent jau besiformuojančios savitesnės intonacijos, daug bendrų, gražių žodžių, tačiau neišryškėja individualės jų reikšmės ir prasmės, nuolatiniai elučių, poetinių segmentų pasikartojimai ne sucentruoja eilėraštį struktūrinių, o priešingai – poetinių audinį atskiedžia jo paties elementais. Vis dėlto noras kalbėti jautriai, išiklausyti ir išgirsti juntamas, tai galėtų būti savotiška išeities pozicija eilėraščiui rastis, bet tik galėtų būti...

Naujausiajai Jono Strielkūno publikacijai (lapkričio „Metai“) trūksta vieno eilėraščio, koks anksčesnėje buvo „Juodoji dėžė“, tad apie šį eilėraščių pluoštą Jaroslavas Melnikas, regis, neparašys atskiro džiūgaujančio straipsnio. Užtat naujas, nes iki šiol veik negirdėtas, pasirodė Pranas Visvydas („Literatūra ir menas“, lapkričio 20): „Stovintieji delsia mirksni, / atsisukę į

teresuotai. Tarsi priklausytų skirtinėms laikams ir skirtinoms erdvėms, išnyra ir Stanislovo Abramovičiaus eilėraščiai („Šiaurės Atėnai“, lapkričio 20): panašiai buvo rašoma R. Gražio ir Vytauto Skripko debiutų laikais. Dabar panašaus bražo eilėraščiuose labiausiai pasigendi žodžio ir vaizdo koncentracijos. Bet kaip „laisvalaikio skaitiniai“ tokie eilėraščiai gali skambeti ir visai itaigiai: „dangus jau velkas marškinus, / dryžuotus, be sagų. / Ir niekas nepaaiškina, / kodėl tavim sergu // žaliam širdies plazdėjime / atodūsy menkam... / Iš kur mes čia atejome, / pas ką, / kodėl / ir kam?“ Maineringas, nors nori būti modernus ir postmodernus, Nerijus Laurinavičius („Šiaurės Atėnai“, lapkričio 6): „Iš žemės krauko / Juodžemio spastą / Iš etaloninės druskos / Sastingio jungo / Kartėjančiu stiebu / Lyg kopėciom / Kopianti saulės / Pirmoji / Iš tikro pirmoji / Prototipinė pienė / Subtilėjančio skonio“ ir t. t. Kad primintų ekspresionizmą, meninis vaizdas konstruoja

mas, siužetui jis pasirodo besą pernelyg elementarus. Kita vertus, novelės kvepia geru vakarietišku struktūros suvokimu, o tai mūsų prozoje ne taip jau dažna. Jei ne pasakojimas pasakojime (lygiagrečiai rašomas apsakymas ir pasakojama, kaip jis rašomas), nieko neliktu iš Eglės Sakalauskaitės „Žaliosios verandas istorijos, arba Apie apsakymo gimimą“ („Literatūra ir menas“, lapkričio 13). Na, vyriškis grižo iš paskaitų į išsinuomotą verandą, na, rado ten moterį, taip pat neakivaizdininkę, kuri verandą yra išsinuomojusi dar seniau. O kas toliau – nė pati autorė nežino, ir tas jos nežinojimas yra vienintelė apsakymo paslapčis, pateisinanti jo buvimą šiam pasaulyje. Daugiau argumentų už jį lyg ir nėra: psichologinių subtilybių nerasta, kalba bendra ir prėska, siužetas nauju mu nekvėpia. Užtat visomis geriausiomis savybėmis (psychologijos, niuansuoto pasakojimo, kalbos) pasižymi Gintaro Bleizigio gal net ne apsakymas, o šiaip grožinės rašinys „Paveikslas“ („Šiaurės Atėnai“, lapkričio 27), nors Jame lyg ir nieko nepasakojama: tiesiog sėdima savo namų praeityje, ir tiek. Jei būtų bent jau bandoma kurti savo meninę kalbą, būtų galima pagirti Gerdos Venkauskaitės apsakymą „Viejo gyvenimo“ („Literatūra ir menas“, lapkričio 6). Netipiski situacijai, gana mišlingi veikėjų tarpusavio santykiai (vagys? čigoai? nevisprociai?) ir – gana lėkštai pabaiga: moterų prozos temų repertuarą eilinių kartų papildo narkomanijos tema. Bet šiaip jau, išskyrus finalą, visą apsakymą gauja lengvos ironijos, atsainaus požiūrio į gyvenimą ir neatsakinčios jaunystės atmosferą. Jei jau prabėgomis prabilome apie tradicinių moterų prozos temų repertuarą, negalime apeiti Akvilės Jarmalavičiūtės apsakymo „Naivumas intymumo“ („Literatūra ir menas“, lapkričio 27): autorė čia kaip jokia kita jos kolegė atsiduria dviprasmiskoje situacijoje, nes rašo apie lesbietes, programiškai tarsi išvis neigdama tokijų santykų galimybę: pasitirincių namų tvarkytoja grįžusi namo suvokia, kad daugiau pas savo šeimininkę, su kuria ką tik permiegojo, neis. Gaila, kad tai tėra vienintelis vidinis šio apsakymo konfliktas, jo vieno įkvėpti kūrinėliui gyvybės neužtenka. Nekalbu apie tai, kad meninės kalbos problemos A. Jarmalavičiūtės kūryboje prasideda jau nuo pavadinimo. Iš kokios kalbos verstas šitas grioždas: naivumas intymumo?

Iš pabaigoje – vientis nevilties atodūsis: nieko tiesmukesnio, banalesnio, bekalbiškesnio už Juozo Jasaičio romano ištrauką „Darius, paskiau šuo“ apskritai nesu skaitęs (lapkričio „Metai“). Ir pabaigoje – vientis nevilties atodūsis: nieko tiesmukesnio, banalesnio, bekalbiškesnio už Juozo Jasaičio romano ištrauką „Darius, paskiau šuo“ apskritai nesu skaitęs (lapkričio „Metai“).

Valdemaras KUKULAS

Daugumos diktatūra

iš dalies niveliuoja ir iškiliausią mūsų kūrėjų techninį instrumentarium. Taigi gali pasidžiauges, be specialaus išklausymo atidėti (tai jau iprasta, to jau tikėjaisi) Aido Marčeno publikaciją („Nemunas“, spalio 29 – lapkričio 4), o ilgiau suklusti ties neprognozuojamais Ramūno Kasparavičiaus tekstais (lapkričio „Metai“, „Šiaurės Atėnai“, lapkričio 27). Pastarasis atvejis itin mišlingas ir sunkiai apibréžiamas. Šis poetas gali būti ir klasikai aiškus („Mažytis paukštis ant šakos / silpnus sparnus išskleidęs skrenda / per pilkają rudens legendą, / kuriai tetrüksta pabaigos“), ir visiškas absurdistas, psychodelikas („Du austrijokai éjo per pievas pavasarį. / Susėdo ant krentelio ir žiūrėjo į batus purvinus. / Atskrido mažas sparnuotas tigriukas iš kitų / įsalių, kur laikas tylesnis, bet greitas. / – Tasai spengesys, – taré vienės, – juk nieko nėra. Man baisus. / – Aš esmi esas, – save lepidamas taré antrasis. – Ko tu bijai?“ – „Kala vijadantis tigras“). Visos poetinės R. Kasparavičiaus kūrybos balansas aiškiai svyra į antrają pusę, taip susiliedamas ir su jo proza, tad jei nežinotum, kad pagrindinė poetinė šio poeto mokykla yra moderneji prancūzų kūrėjai, jo pasaulėvaizdis būtų tikrai keistas. Vis dėlto tai, kas parašoma moderniųjų prancūzų poetų, yra parašoma poetinė prancūzų kalba. Tai, kas parašoma R. Kasparavičiaus, parašoma niekieno kalba, nes nenutolstama nuo pažodiškosios kalbos varianto: su visomis ydingomis sintaksinėmis, loginėmis struktūromis, su visais pažodiskai išverstais tropais, kurie kitoje kalboje tiesiog nieko nereiškia. Bet skaityti įdomu. Panašiu keliu, regis, norėt eiti ir Vilnius Dinstmanas („Nemunas“, lapkričio 19-25). Jis irgi gali būti ir klasikai skaidrus („Beprotiškai skauda paliki mane ant turėklų / akmenelių ant dugno paberk kad minkišiai atsigulčiai“), ir paradosalus, absurdiskas („as prieinamas tarp rublis / turėjai jų triylika / paskutinį kartą nepasirodei / išsigandai skurdo“), bet pastaroji poetikos atmaina neretai virsta manierizmu ir paprasciausia neskonybe („stiebkis iki manęs atskirais kadrerais / kad galéciu sustabdyti / kartaais esi nevaldoma / netgi lovoje / knarki“). Kaip ir R. Kasparavičiaus atveju, bendras publikacijos balansas svyra antrojon poetikos atspalvių pusē, ir tai, bent jau kol

ugnies dievaitę, / vis paglostydami švelniai / jos gaisų atomini vaiskumą, / lyg tai būtų jų vaikų sapnai / daug kā žadanciam pasauly.“ Intelektualus žodynas ir pabrėžtinas intertekstualo kalbėjimas, supoetinamas liūdesio, graudulio intonacija, verčia prisiminti geriausias XX a. Vakarų modernizmo pamokas ir – jau lietuviškus – Antano Jasmento eilėraščius. Net keista, kad turėdam A. Jasmantą, Vincą Mykolaitį, Putiną, šiandien savo poeziuje nieko panašaus nebeturime. P. Visvydas, jei būtų aktyvesnis, šiandienės lietuviai lyrikos kontekste, regis, rastų deramą vietą. Likusieji epejizos publikacijų autoriai kokio nors specialesnio dėmesio nereika lauža: tai literatūrinių mitinguotųjų būrelis. Kiekvienas su savo charakteriu, temperamentu, bet šiuo metu pasidavę bendrai euforijai, paklusus bendrai mūsų laiko šukų patetikai. Vis labiau kartojasi Stasys Stacevičius („Literatūra ir menas“, lapkričio 13), todėl neįvengiamai ima nusibosti. Ten, kur jis ištengia atsitraukti nuo savo „Juodojoje“ susikurto estetikos, patenka į pavojingą abstrakcijų traukos lauką. Tarp abstraktaus kalbėjimo ir neįmanomai dirbtinės metaforos tebeklaidžioja Arvydas Genys („Literatūra ir menas“, lapkričio 6). Sunku patikėti, kad tiek eilėraščių rinkinių išleidės autorius šiaip nevaldytų klasikinės eilėraščio formos, nejaustų skirtinę leksinių klodu spalvos. Kas kita – Valdas Gedgaudas („Šiaurės Atėnai“, lapkričio 13): čia tie semantiniai klodoi tyčia neįmanomai maišomi ir permaišomi, bet užtat kaip suveržiamai techninė prasme, kokia preciziška tam-pa jo eilėraščio forma! Ankstesnės V. Gedgaudo knygos to tikrai neleido tikėtis. Intriguoja Gycio Norvilo „išlydžio zonos“ („Šiaurės Atėnai“, lapkričio 27) – aiškiai ne esé, ne apmąstymai, o eilėraščiai, nors ir spaustinėmis vedamojo vete.

Toliau – dar blogiau. Lina Navickaitė („Literatūra ir menas“, lapkričio 27) nubégia ne ką toliau už Emilią Liegutę: „tolsta blakstienos valtelė / nematomo kranto pu-sén / juodas rėželis / dailiai išgaubtoj / horizonto arkoje / gelmens pa-viršius / drumsčias / ir peršti.“ Bendras poetinis pasakojimas, bendri īvaizdžiai ir dar bendresnės žodžiai, reikšmės, bet ir tai būtų galima iškesti. Svarbiausia – viskas negyva, pasakojama vangiai ir nesu-

mas pernelyg racionaliai ir sausai (nepaliekama vietas pačiai kalbos saviugdai), kad primintų dadaizmą, sakiny pernelyg nuoseklus ir grindžiantis pats save, taigi pretenzijos į modernizmą atkrinta. Kas lieka? Būtų pilkšvuojančiu Romo Daugirdo šešeliu?

Prozos puslapiai kaip buvo, taip ir lieka paženklini badmečio. Sandra Bernotaitė lapkričio „Metuose“ publikavo novelę „Gaisras“, o „Šiaurės Atėnuose“ (lapkričio 6) – esé „Bet daiktai linke gyventi“, nors pastaruoju atveju dėl žanrinio apibūdinimo esu linkes abejoti. „Daiktai“ kažko dėl man pasirodė ir jaukėsi, ir įtikimesni negu „Gaisras“, nors situacija juose buitiška, kasdieniška ir be intrigos. Na, o „Gaisre“ intrigos (tiksliau – gausių paralelinių intrigų) gal net per daug, ypač kai vizualiai ryškinamas palėpės gaisras – virš visa ko. Vien todėl, kad gaisras – virš visa ko, jo nutvieksti veikėjai nei sudega, nei iškepia, o īvaizdžio simboliskumas leidžia pinti nesibaigiančias, viena kitą dengiančias metaforas. Todėl tekstas atrodo kartais per tirštą, per klampus, kitaip tariant, sunkiai padirbtas. Bet duok, Dieve, tokius darbo pastangų kitiems lapkričio autoriams. Vidmantas Elmiškis („Nemunas“, spalio 29-lapkričio 4) savo novelės sugalvoja tokias menamas situacijas, tokius racionaliai sukonstruotus vidinius konfliktus, kuriu „nepakelia“ pats pasakoj-

Literatūroje įmanoma viskas. Galima netgi visiškai kerėpliškai nulin-guoti, nuropoti į lankas, bet net ir šiai laikais pageidautina laikytis vienos sąlygos – talentingai.

Tarkim: jeigu nori parašyti meninį tekstą, kuris turi sudaryti įspūdį, jog jo „kalba netaisyta“, kartais tenka labai daug ir kruopščiai taisyti. Be to, nederėtų pamiršti, kad sakiny visados mėgsta kone matematiškai tikslią logiką.

Arba logiškai skaidrių motyvaciją, kodėl logikos tame atsisakyta.

Eilėraščių skaitymas (netgi akimis, tylomis, vien sau) – pauzės menas. Nesvarbu, kad pauzė kiekvieną kartą gali būti išlaikoma vis kitoje vie-toje, netgi ignoruojant autorius ženklus ar pageidavimus.

Pauzė ir tik pauzė įtvirkšcia į mus vieną „kaifingiausiu“ meninės informacijos dozių.

(Prasymas kai kuriems aktoriams: skaitykite poeziją, bet ne vaidinkite ją!) cave canem

Devynioliktasis

Atkelta iš 2 p.

Tai – Aido Marčeno „Dievų tau-pyklė“, Donato Petrošiaus „Aoristas“, Jono Strielkūno „Lyrika“, Jaro-slavo Melniko „Tolima erdvė“ ir Renatas Šerelytės „Mėlynbarzdžio vaikai“. Laureatas labai nuoširdžiai prisipažino apie premiją mažai žinojęs, jos nesitikėjės, nes iš tiesų užtenka vyresniųjų kolegų, kuriuos gerbi, nuomonės, kad eini teisinga kryptimi, kad tai, ką rašai, yra jauštas.

LRS leidyklos, išleidusios ir pirmają, ir premijuotą Donato knygą,

vyr. redaktorius, literatūros kritikas Valentinas Sventickas savo tekste, pavadiname „Kritiko proginis akrostichas „Aoristui“, labai tiksliai įvardijo, kokias raktas galėtų būti atrakinamas „Aoristas“, kokių ženkų laikytis keliaujant po šios geros poezijos pasaulį. Visą akrostichą rasite rytojais „Literatūroje ir mene“.

Apie keliones kalbėjo ir literatūrologė dr. Žydrė Kolevinskienė, atkreipusi dėmesį į pasikartojančius raktinius įvaizdžius šio kūrėjo eilėse. Štai pora jų – „kelionė, upė, jūra“. Taip pat daug miesto vietovių įvardijimų leistų rašytojai

pavadinti keliaujančiu per Vilnių poetu. Jos nuomone, D. Petrošių iš kitų jaunuju kūrėju galima išskirti kaip intelektualų poetą, kuris savo biografinę patirtį eiléraščiuose su geba paversti tokia intelektualiai patirtimi, kad ji tampa universalia.

Naujasis laureatas kritikams dėl savo poezijos vertinimų nepriestaravo, nes greičiausiai pajuto, kad tai irgi, kaip ir premija, yra toks gražus paliudijimas – tai, ką dabar rašai, yra tikrai gerai, tavo tas kelias, taip ir toliau. Donatas tiesiog perskaityė savo eiléraščių, tarp jų, o ir tarp kalbų, vis darniai įspindavo fleitininko Andriaus Radziukyno atliekama muzika.

Nemuno informacija

Apdovanotas anaiptol ne cinamoninėmis bandelėmis

Atkelta iš 2 p.

Premija buvo iškilmingai įteikta sausio 7 dieną Panevėžio rajono Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje, kurioje saugomas visos jai dovanotos Kazio Barėno – žymiausio praėjusio šimtmečio Anglijos lietuvių – knygos. Šią premiją 2007 m. išteigti pasiūlė K. Barėno našlė Marija Barėnienė, lig šiol gyvenanti Londono ir aktyviai besidominti Lietuvos literatūriniu gyvenimu. Per nai pirmaja laureate tapo Laura Sintija Černiauskaitė už romaną „Benedikto slenkščiai“. Premijos įteikimo diena, mecenatės valia, turėjo būti sausio 12-oji – sutapti su K. Barėno gimtadieniui, tačiau šiemet teko ją paankstinti, nes A. Jakučiūnas tą dieną žadėjo būti jau kitame žemyne. Vis dėlto smagu, kad atsirodo proga kasmet pakalbėti apie K. Barėnėnė – iškilią asmenybę, kurios vieta, pasak profesorės V. Daujotytės, dar tik pradeda ryškėti mūsų kultūroje. Premijos įteikimo vakarą profesorė mėgino rasti tarp jo ir A. Jakučiūno tam tikrų sąsajų ir kaip vieną jų įvardijo Andrius prozos ktoniškumą, „nes juk joks talentinges autorius nenori rašyti taip, kaip jau kažkas yra rašęs, bet jie abu rašo ta pačia ištobulinta lietuvių kalba (...) Diametraliai priešinga ir jų tėvynė, tarsi kito poliaus: Barėno ji susiejama su dominuojančiu mūsų sąmonėje vaizdiniu (upė, laukai, sodelis, miškas, kalvos ir t. t.), o Jakučiūno tėvynė susieta su vidine mašančio, patiriančio žmogaus erdvė“. Mecenatė ir laureatė, profesorės nuomone, susieja dar ir kultūrinė žurnalistika. Matyt, Andriui tokie sugretinimai patiko, nes jis savo – laureato – kalbą baigė maždaug tokiais žodžiais: „Prisiliečiau prie K. Barėno asmenybės ir tikriausiai nesu toks blogas, kad ši asmenį suterščiau.“

Neblogas, jaunas ir... iškeliaujantis į Etiopiją. Manau, ten jam prireiks sékmės. Ne vien literatūrinės. Todėl nė kiek nenuklysdama nuo „Tėvynės“ linkiu:

Mielas Andriau,
kad niekad nepristigtų cinamo-

K. Barėno premijos diplomą įteikia bibliotekos direktorė Rima Maselytė. *Virginijaus BENASO nuotraukos*

ninių bandelių (p. 28), nes juk „visas gyvenimas vyksta kažkur tarpuelyje tarp cinamono ir razinų“ (p. 30);

kad tavo akiratyje visada būtų geidžiamų baltaodžių moterų ir santykii su jomis tiek, kiek tariesi esąs vertas (p. 73);

kad praryta obuolio sėkla padeitų labiau mylėti žmoną (p. 27), o žmona nuolatos mūvėtų žalias kojinės (p. 74);

kad visuomet didžiuotumeis savo organizmu, jaustumeis ypatingas ir galų gale ateitų ta dieina, kai sužinosi, kuo esi ypatinges (p. 131);

kad nesumažėtų troškimas būti akyliu stebėtoju (p. 45) ir kad toliau patiktu vykdyti tai, ką iš ankssto esi suplanavęs (p. 59);

kad nuolatos jaustum daug jaudinančių ir svaiginančių kvapų ir, tikiuosi, niekad nepristigs automobilių išmetamų dujų, kurias tu mėgsti uostyti (p. 184);

kad burna būtų apšciai prikimsta literatūrinėmis prieskoniu (p. 16), o išvydes pieno baltumą užsigiesi tūstum būti dusinamai stipriai apkabintas moters (p. 165);

kad visada turėtum nuosavą rankeną ties lova (p. 100), o prieškambaryje surastum kamuoli (p. 201);

kad visos parduotuvės dirbtų naktį, ypač apie 2 val. (p. 178);

kad pamatęs kompiuterio pelę sėstum ir parašytum daug gražių laiškų moterims (p. 159);

kad visos tavo metamos nuorūkos išskrietų pro langą, neįstrigdamos užuolaidoje ar orlaidėje (p. 60);

kad savo namuose visada turėtum kokį nors simbolį, kad ir su skrudusią muselę degtukų dėžutėje (p. 171);

kad surastum savo santykį su žiedlapiu (p. 193) ir niekada neprarastum ypatingo santykio su elektros lemputėmis (p. 134), kad švytėtum kaip atspindys ant kompaktinės plokštėlės (p. 71);

kad tavo tėvynė tave nuolatos popintų, glamonėtų ir guostų (p. 75), ir niekada daugiau nebūtų sugrūsta į polietileninius maišelius (p. 104);

kad užėitų ŽMOGUS, kai tik to panorėsi (p. 116);

kad nesiliautum mylėjës savęs (p. 70);

o svarbiausia, kad niekada neišnestum neveikiančio televizoriaus, kuris padeda tau kurti save iš naujo, ir neprarastum savo didžiausio gyvenime troškulio TIK BŪTI (p. 97).

Akimirkos žmonėms ir Žemei

Margarita LUŽYTĖ

Akimirką – toks talpus žodis, priklausantis filosofinei, poetinei, estetinei ir astronominei sferoms. Ji esti visokia: trumpa ir ilga, fizinė ir dvasinė, žemiška ir kosminė.

I šios savybos lauką įsilieja naujoji aktoriaus, bardo Gedimino Storpirščio kompaktinė plokštėlė „18 akimirkų“, išleista leidykloje „Dominicus Lithuania“. Prieš metus pasirodė baro dainų rinktinė vaikams „Prancišaus sodas“; o naujausias autorių albumas didesniesiems, pavadinimu „Styginišis“, išleistas 2004 m. pradžioje. Praėjus penkeriems metais G. Storpirščio dovanoją klau-sytojams naują kūrybinį darbą, jį įvardydamas paantraše „Dainų rinktinė“. Joje aptinkame ir naujų, ir žinomų, bet naujai atliekamų dainų. Tekstų autoriai – klasikos ir šiu laikų poetai: W. Shakespeare'as (vert. A. Churginas), H. Radauskas, V. Mačernis, Just. Marcinkevičius, J. Mekas, J. Kunčinas, A. A. Jonynas, J. Erlickas, R. Graibus, D. Kajokas, J. Strielkūnas, N. Hikmetas (vert. V. Bložė).

I 18 akimirkų – 18 dainų – baradas G. Storpirščio sutalpina viską – visą tiesą apie žmogų ir gyvenimą: nuo žemės vidurio iki iščestos akimirkos, virstančios meditatyvia būties amžinybe virš jūros...

Kiekviena daina – tarsi spektaklis, kurio metu dainuojantis aktorius balsu, instrumentu, tekstu, muzika ir savo siela perteikia gražų, prasmingai susipynusį žmogiškų jausmų pasaulį. Kiekvienas žodis, pauzė, intonacija skamba pilnaja, absolūčia savo prasme. Kiekvienoje akimirkoje poetinius tekstus imi regėti, jaus-ti jų gyvybės alsavimą. Daina pasielia skaidriaujas erdves, pakyla ir pakelia į vaiskų, lengvai ir grakščiai plevenantį buvimą, jausmą.

Akimirkų pasaulyje susitinka trys gėlės: H. Radausko, D. Kajoko, A. A. Jonyno eilėse. Jų susitikimas taip pat kuria ypatingą skaidrumą, kuris yra vienas išskirtinių šios dainų rinktinės bruožų.

Klausytojas dainose paliečiamas Žemės planetos įvaizdžio („Sappnas“, „Karalius“), žvaigždžių švie-sos („Du žmonės“, „Draugystė“), giminų namų šilumos („Žemės vidurys“, „Langai“), gamtos artumo („Lietus“, „Virš jūros“), žaismės ir džiaugsmo („Japonas“, „Klavesi-nas“), sielos nemarumo („O siela!“, „Klydu“).

Dainos plokštėlėje nepaprastai tiksliai ir jautriai sudėliotos. Jų se-ka, jų nematomi laipteliai, sasa-jos – suderinta, sulieto... Bardo vi-dinis regėjimas ir klausia leido pa-siekti puikių išdainuojamų akimirkų kompozicijų.

G. Storpirščio autoriniams albu-

mams visada būdingas gražus, itin deranties prie dainų turinio dizainas, klausytojui kaskart pateikiama ir malonių atradimų, staigmenų. Šio albumo viršelyje randame knygelę su dainų tekstais; o išsimame ją lyg laišką iš voko... Eiléraščiai trumpai pristatomai anglų kalba; plokštėlės turinys, viršelis taip pat bus suprantami užsienio šalių klausytojams (vertėja Elena Griciūtė).

Viršelio atvertime įdomu skaityti G. Storpirščio parašytą įžangą – miniatiūrą apie tai, kaip gimsta daina, kodėl, kam ji ateina...

Dailininkė Julija Račiūnaitė sukūrė filosofinių, simbolinių piešinių – plokštėlės „apdarą“. Jame iš tiesų puikiai dera dvi poros kuo-duotų paukščių, kurie asocijuoja si su žirgelių poromis ant stogo kraigo; keturios gitaros – su rašymo plunksnomis, keturi batai ir raktai, keturi žadintuvai, o pentasis – piešinio centre; po dylikiai laiškų ir žvakelių; plokštėlės piešinyje – laiškai ir žvakės, atitinkantys laikrodžio dylikos valandų padalas, šalia jų – ir dylikos plunksnų rašymui, o tarpusė – aštuonios taurės ir dvi širdys. Visa tai – dainų akcentai. Šie simboliai sudėliojami už ornamen-tuotų rėmelį: tam tikru ritmu, tam tikra spalvų gama, o spalvos pri-slopintos, sodrios, minkštost... Tai suteikia ypatingos šilumos, šir dingumo.

Turininga, gražiai įkomponuota bardo nuotrauka, kurios autorė – Jevgenija Levin.

Iš tiesų daug kūrybinio išradin-gumo idėta apipavidalinant G. Storpirščio dainų rinktinę. Nieko nėra atsitiktinio ar nelabai reikšmingo. Viskas itin apgalvota, atitinka dai-nuojamus poezijos tekstus.

Tad 18 akimirkų galima ne tik klausyti, bet ir žiūrėti į jas lydin-cius meniškus piešinius, vaizdus, gérētis jais kaip ir dainomis.

18 akimirkų – 18 dainų. Jos trumpos, trunkančios nuo dviejų iki penkių minučių. G. Storpirščis dainuoja apie Žemę, bet lyg žvelg-damas truputį iš aukščiau, jausda-mas ir žemišką, ir aukštesnių sferų dvišią.

„Tegu šio albumo dainos nors akimirkai sušildo ir Jūsų gyvenimą!“, – rašo bardas įžangoje. Taip, jos tikrai sušildo. Ačiū G. Storpirščiui už šias dainas – pasliekančias, artimas, begalines aki-mirkas...

Ilgesio sonata

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Sausio 14 d. galerija „Meno parkas“ visus sukvietė į vakarą, skirtą menininkės Grytės Pintukaitės-Valečkienės autoriniams katalogui „Grytė / Portretai“ pristatyti. Jame su kauju buvo ne tik dailės, bet ir muzikos. Kauno berniukų ir jaunuolių choras „Varpelis“ kartu su dainuojančia dailininke. Vėliau G. Pintukaitė-Valečkienė atliko ariją, galerijos direktorius Arvydas Žalpys pristatė katalogą, o aktorė Virginija Kochanskytė skaitė tapytojos mintis iš katalogo ir Viktorijos Pintukienės eiles.

Ta proga dailininkė atsakė į kelis „Nemuno“ klausimus:

– Šiuolaikinis menas turi daugybę veidų, tačiau dažniausiai kiekvienas matome tik sau artimą. Kaip į šiuolaikinį meną reaguojate jūs, kaip jaučiateis jo apsuptyje?

– Taip, šiandienis menas turi daug veidų, tik, deja, matomas ir girdimas dažniausiai tas, kuris šokiruoja ir siekia stebinti publiką. Toks menas, manau, nevertas vadintis menu, galbūt tik „dariniu“ ar nekokybisku „produktu“, kuris greitai genda, tačiau už jį šiandien dėl Lietuvoje dar neišplėtotos meno vadybos projektų mecenatai negailėdami pakloja savo gražiosius banknotus. Kita vertus, manau, jog visi madingieji pasaulio užsakovai bei garsiausiu konkursu sumanytojai ir komisių nariai šitaip elgdamiesi sąmoningai siekia nupirkti menininkus, kad jie nekurtų arba „sumeistrautų“ tik laikinus, jokios vertės neturinčius „gaminus“. Juk visuomenė be šaknų, principų ir vertybų lengviau valdyti! Ne veltui galerijos ar kūrybinės idėjos šiandien vadinamos meno tvartais, projektais, o santechnikos parduotuvės – vonių galerijomis... Siekiama, kad mene nebeleiktų to, kas net ir paprastą žmogų galėtų pakelti kūrybos skrydžio link. Dažnas jaunas, parsidavęs, garbėtroška šiandienos menininkas nesiekia, kad žiūrovas, išvydės jo kūrinį, taptų geresnis, tauresnis.

Grytė Pintukaitė-Valečkienė.

Toks menas manęs nedomina, bet liūdina. Jis skatina drąsiai pasiskatyti ir nebūti abejingai Lietuvos kultūros įvykiams. Todėl kurdama jaučiu dar didesnę atskomybę už kitus ir save. Kūrinys daro įtaką kiekvienam, kuris jį mato, todėl turime sakyti tiesą, nemeluoti. To išmokau iš tėvų, nuostabiu mokytojui, ir gyvenimo.

– Teigėte, jog kurdama ieškote tieses. Kas yra toji tiesa?

– Tiesa – sakymas to, kas yra tikra ir nekintama. Kai nemeluoji dėl tuščio populiарumo ar šiandien taip madingos sensacijos. Tiesa – kai kalbi apie tai, ką skauda, tačiau su šviesiu ilgėjimusi ir vištini, nes tokia yra žmogaus prigimtis. Tokio kūrėjo menas bus reikalingas kaip paguoda ar atskumas į daugybę rūpimų klausimų. O menininkas vadinsis angelu, nes jam išties padovanota ypatinga galia bendrauti su Didžiuoju Kūrėju.

– Kodėl portretai? Ar žmogus yra įdomiausias ir tobuliausias kūrinys? Kas tame labiausiai traukia tapytoją?

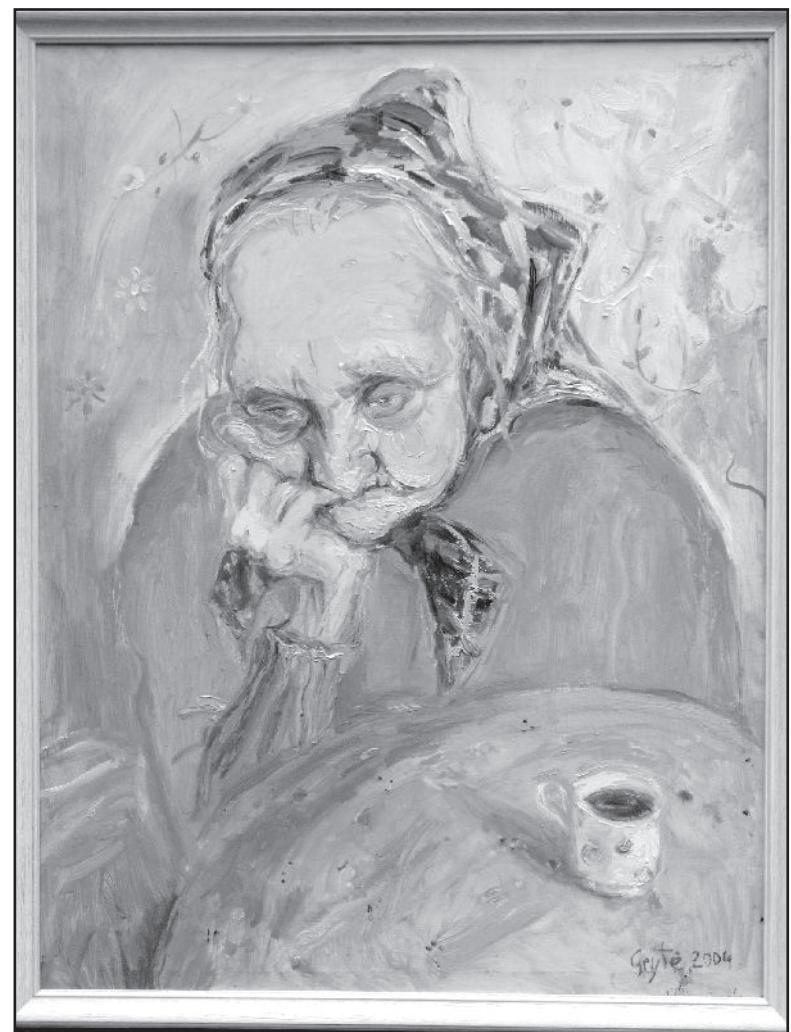
– Portretas néra vien konkretaus žmogaus vaizdavimas. Neužtenka išmokti žmogaus anatomiją. Portretas yra būsenų tapymas: išoriniame portreto pavidaile atskleidžiant plika akimi neįskaitomus ženklus, neapčiuopiamus psychologinius žmogaus sąmonės ir pasąmonės išgyvenimus. Labai svarbu rasti ryšį su vaizduojamu žmogumi. Tuomet ilgai netrukus jis pats atvers sielos gelmes.

Savo paveikslų herojus dažniausiai renkuosi pati. Žmogus yra ilgesingas ir ieškanti būtybė, išbaigčiausia visoje kūrinijoje. Mane suvilioja žmogaus ilgesio sonata, kuri, deja, ne visuose skaisčiai spindžia. Todėl trokštū neapčiuopiamu ir nesulaikomu garsu išgiedoti paveikslę formos bei turinio vienovę ir pratęsti žmogiškąją akimirką, kūriniui suteikdama amžinybės skonio.

Mano kelio į portretą pradžia – senos kaimo močiutės, užmirštos,

Autorė portretinėje kompozicijoje „Žibuočių“. (Fotografė Aušra GRIŠKONYTĖ).

„Anelės rytas“.

vaikų nelankomos, vis laukiančios... Gera būdavo vasaromis kas ryta pinti jų ilgas plonas kuras ir ijkvępti jaunystės prisiminimų. Tai irgi tapyba...

– Kaip jumyse pinasi tapyba, muzika ir teatras?

– Gimiau aktoriaus ir lietuvių kalbos mokytojos, literatės šeimoje. Nuo pat vaikystės mane supo menų sintezė. Kadai ne tik tapiai, bet ir šokau sportinius šokius, buvau įstoju iš Kauno dramos teatro studiją, vadovaujamą režisierius Gycio Padegimo. Iki šių dienų dainuoju ir giliu bel canto – itališkosios dainavimo mokyklos – žinias.

Portreto kūrimas – man lyg ak-

toriaus pašaukimas, nes turiu įsikūnyti į vaizduojamą paveikslą herojų: suprasti, kuo jis gyvena, ko ilgisi. Tapydama didelio formato portretines kompozicijas trokštū įtiki į paveikslą ir prabili visomis meno mūzomis – taip paversti paveikslą gyvu.

Esi įsitikinusi, jog mano ištikimybė tapybos, muzikos ir teatro mūzoms yra lyg ypatingos kūrybos sparnų plunksnos, todėl dažna įkvęptą veiksmą bei žodį, virstantį kūnu – tapybos, muzikos (dainavimo), šokio, poezijos pavaldalui ar tiesiog apsigaubimą tylia apmąstymu skraiste – vadini Tapybos vardu.

Tautos namai

15 d., penktadienį, 18 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – neoklasikinio šokio ir klasikinės muzikos koncertas. Koncerte šokio teatras „Releve“ pristatys neoklasikinio šokio spektaklio „Fantomas“ ištraukas pagal garsaus kompozitoriaus A. L. Véberio muziką, šokio kompoziciją „Bolero“ pagal M. Ravelio muziką, tango choreografinę kompoziciją „Susitaikymas“, kuri buvo sukurtą pagal senovės indėnų ritualus. Koncerte taip pat dalyvaus istorinių šokių duetas (vadovė Goda Puleikytė), Marija Strackaitė (fleita), jaunieji pianistai (mokytoja Marija Armonavičienė). Iėjimas nemokamas.

Informacija tel. 8-37 320661, el. p. vsi.kulturoscentras@gmail.com.

Galerija „Meno parkas“
14 d., ketvirtadienį, 18 val. Galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27, Kaunas) – vakaras, skirtas menininkės Grytės Pintukaitės-Valečkienės autoriniams katalogui „Grytė / Portretai“ pristatymui. Galerijos programos: Kauno berniukų ir jaunuolių choras „Varpelis“ atliko Leonidą Abario, Vlado Braziūno „Išdainuoti širdimi“ ir Andrew Lloyd Webberio „Pie Jesu“ – iš „Requiem“. Solistės Grytė Pintukaitė-Valečkienė ir Gabrielė Pintukaitė atliko Benjamino Gorbulskio, Justino Marcinkevičiaus „Ant kiekvieno kalnelio“. Choro meno vadovas Ksaveras Plančiūnas, koncertmeisterė Aušra Leonavičienė. Grytė Pintukaitė-Valečkienė atliko: Alessandro Skarlatti „Le Violette“ („Žibuočių“) ir Francesco Cilea Adranos Lecourver arliją iš operos „Adriana Lecourver“. Koncertmeisterė Virginija Daugirdienė. Katalogą pristatys galerijos direktorius Arvydas Žalpys. Aktorė Virginija Kochanskytė skaitys Grytės Pintukaitės-Valečkienės mintis iš katalogo „Grytė / Portretai“, taip pat Viktorijos Pintukienės eiles. Pianistė Gabrielė Pintukaitė atliko Fryderyko Chopino „Preliudas Nr. 4 e-mol“.

16 d., šeštadienį, 14 val. Kauno filharmonijoje – knygos „ROMUALDAS ČARNA grafika- piešiniai“ sutikuvės. Knygą bus galima įsigyti LDS Kauno skyriuje ir galerijoje „Meno parkas“.

19 d., antradienį, 18 val. Galerijoje „Meno parkas“ – Neringos Štaraitienės ir Aušros Barzdulkaitės-Vaitkūnienės parodos „Užkulisiai“ atidarymas.

Andrius JAKUČIŪNAS

Nežinau, kam pirmam šovė į galvą naujuosius Vilniaus dailės akademijos rūmus – rekonstruotą buvusią „Tiesos“ spaustuvę – pavadinti „Titaniku“ (transatlantinio nevykėlio paminėjimas šiame kontekste anaiptol nėra vien ironiškas, kaip norėtusi manyti). Mano galva, tai itin vykusi pravardė tam grubiam, indiferentiškos architektūros pastatui, negailestingai apkėtusiam visą senamiesčio kvartalą. Kažin ar jo slegiantį buvimą gali pateisinti vien faktas, jog tai – naujas kultūros objektas, kuriamo jau vykdoma edukacinė, meninė ir kitokia veikla? Žvelgiant iš šalies kartais atrodo, kad akiplėšiskai įsigūdės tarp žemaūgių senamiesčio namiūkščių, visai šalia įstabausiu Vilniaus architektūros paveldo objektu – Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčią ansamblį, Šv. Mykolo bažnyčios ir vienuolyne – tas pastatas tuo tuojaudės ir įsirėš į kuri nors, sakykime, gotikos šedevrą. Jis ižūlus, didelis, sunikasvoris. Bet tuo pačiu metu ir trampus – tarsi iš tikrojo „Titaniko“ būtų paveldėjės nuojautą, kad viena dieną jam lemta atsitrenkti ir sudužti. I ką nors, kas jam astos ledkalnį. Manau, tai bus itin moderni pastatai griovimo įranga.

Na, bet tai – labai tolima ateitis, kai mūsų vaikaičiai į miesto centrą iš mikrorajonų vyks pasibarškėdami lyno vežimaičiais (sklandė tokia idėja Vilniaus savivaldybėje prie Imbraso). Todėl kiekvienas turėtume pagal išgales surasti „Titanike“ gerųjų pusiu, prisijaukinti jį ir pamėgti. Gal tai ir nebus sunku – atvirai kalbant, iš vidaus tas pastatas atrodo labai respektabiliu. Anot fotografo Ričardo Šileikos, pro ketvirtajame „Titaniko“ aukštė įsikūrusios Fotografijos katedros langus giedrą dieną galima pamatyti net dešimties Vilniaus bažnyčių bokštus (man pavyko suskaičiuoti 8). Is terasos, kurioje dažniausiai rūkoma, atsiveria labai netikėtas ir įstabus vaizdas į akademijos senuosius rūmus ir Sereikiškių parką. Gedimino pilį. Turint galvoje, kad Vilniuje legaliai neįmanoma užkopti né į vieną bažnyčios bokštą, galimybė paklajoti akimis po tolius yra unikalė. Neabejoju, kad gildai (jei juos kas nors išeis į vidų) netrukus pradės į akademiją vesti būrius turistų, juo labiau kad šiā sudarytos visos sąlygos labai šiuolaikiškai atsiskratyti skrysciu perviršio organizme (nesijuokite – turistui tai labai rimtas vietas privalumas). Bet apskritai naujasis pastatas atskleidė, kaip paviršutiniškai akademijos vadovybė žvelgia į savo misiją. Kalbu ne apie pastato bausėliškumą, kuris gal ką nors ir įkvėps, bet apie tai, kad saugyklose laikomų daugiau kaip 18,5 tūkstančio kūrinį kolekcija prisiminta tik pastačius „Titaniką“. Argumentas, kad kūrių lig šiol nebuvo kur eksponuoti, yra nerimtas – regis, akademija visuomet mieliau atrasdavo vietos ir pinigų viskam, kas gali duoti pelno, ir piktybiškai vengdavo bet ko-

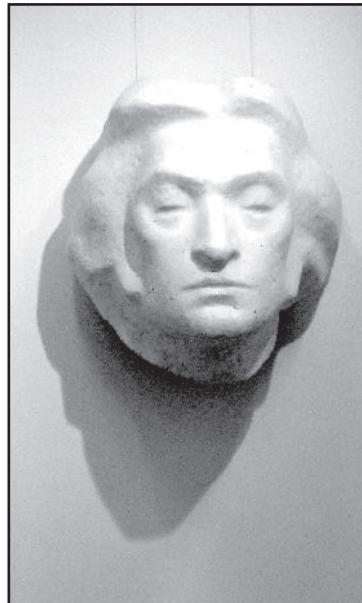
Nenuskendės paveldas „Titanike“

kių išlaidų, gyvybiškai būtinų visaverčiam ugdomo ir meninio švietimo procesui užtilkinti.

Šiuo metu akademijoje veikia iš minėtos kolekcijos darbų sudaryta paroda „Nuo 1793 iki 2009“. Ją sudaro nuo pat akademijos įkūrimo 1793 m. iki šių dienų su jos istorija susijusius dailininkų, architektų, dizainerių, fotografijos ir vaizdo meno kūrėjų darbais, kurie atspindi akademijos pedagogines permainas, mokyklos tradicijas ir naujoves, jos iškilusius auklėtinį kūrybą, siekiančią mokyklos įkūrėjo Lauryno Stuokos-Gucevičiaus, Piešimo ir tapybos katedros vedėjo Pranciškaus Smuglevičiaus laikus.

Paroda „Nuo 1793 iki 2009“ yra viena iš tų malonių žinių, kuri tarsi byloja, kad ateityje viskas klostysis geriau ir tai, kas ilgus metus buvo nuo mūsų paslėpta, pamažu bus pradėta vilkti į viešumą. Nors neaišku, kiek žmonių apie tai sužinos.

Paroda „Nuo 1793 iki 2009“ vyks ta visiškai nepastebėta žiniasklaidos, kukliai informaciją apie ją galima rasti nebent VDA interneto svetainėje ir www.artnews.lt – sutikiame, šiuos informacijos šaltinius tyrinėja tikrai ne kiekvienas, kuriam galėtų būti įdomūs dviejuose aukštose įsikūrusiose ekspozicinėse erdvėse demonstruojami darbai. O juk čia galima patirti ir beprotiškai nuostabij atradimų, sužinoti nūn nelabai garsinam Vilniaus praeities faktų. Atradimu laikyčiau nežinomo Stepono Batoro universiteto Dailės skyriaus auklėtinio kompozicijas su figūromis, atliktas *art deco* stiliumi. Galima sakyti, tas darbas nedviprasmiškai liudija, kokį aukštą meninį lygį kitados buvo pasiekę šios mokyklos mokiniai. „Užmirštajam faktui“ neabejotinai atstovauja prieškarinio kubofuturistinio paminklo Adomui Mickevičiui bréžiniai. Šio paminklo make-

**Gediminas JOKUBONIS.
Adomo Mickevičiaus paminklo
fragmentas.**

tą sukūrė Zbigniewas Pronaszko, žinoma lenkų moderniosios dailės figūra, lenkų ekspresionistų „formistų“ grupės vienas lyderių, skulptorius, tapytojas, teorinių straipsnių autorius. (Iš lentų ir cemento pastatytas paminklo maketas anuomet Vilniaus visuomenėi kėlė siaubą, todėl prie rotušės, kur iš pradžių buvo pastatytas, išbuvo neilgai. Jis nukeltas į dešinį Neries krantą, netoli Tuskulėnuose įsikūrusių artileristų kareivinių, iš ten jį vėliau pasiglemžė garsiojo Neries potvynio bangos.) Greta bréžinių taip pat eksponuojama Jano Bušhako, jamžinusio ši paminklą, nuotrauka.

Ekspozicijoje yra ir daugiau tarpekaryje veikusio St. Batoro universiteto Dailės skyriaus pedagogų darbų. Be minėtojo J. Bušhako, kurio nuotraukomis vilniečiai galėjo jau ne kartą gérėtis ir kuris gerokai prišidėjo formuojant Vilniaus kaip paslaugingo, romantiško senovės miesto įvaizdį, parodoje galima išvysti Jurgio Hoppeno, studentų Vlado Drėmos, Kazimiero Idczako, Olgos Žukovskos, Leono Kosmulskio, Ju-

lijaus Kłoso kūrių. Pastarasis, beje, buvo didelis Vilniaus mylėtojas, apie 1930 m. parašęs (šiek tiek tendencingą) kelionių vadovą po Vilnių, vėliau tragiškai žuvęs krisdamas nuo laiptų (ne „Suokalbio“).

Prie pat antrojo aukšto salės durų pasitinkantį Leniną (Leninas. 1973-1974) turbūt būtų galima padavinti juokingiausiu, linksmiausiu parodos darbu. Jo autorius – Fabijonas Šulcas (1898-1984). Yra ir daugiau sovietinė ideologiją atspindinčių darbų: Emilijos Marijos Liobytės-Vilutienės (1916-1955) „Mičiurininkė“ (1949), Vytauto Jurkūno (1910-1993) „Būsiu melžėja“ (1960). Ispūdingas, tik jau modernesnės raiškos Jono Švažo (1925-1976) darbas „Elektrinės motyvas“ (1976).

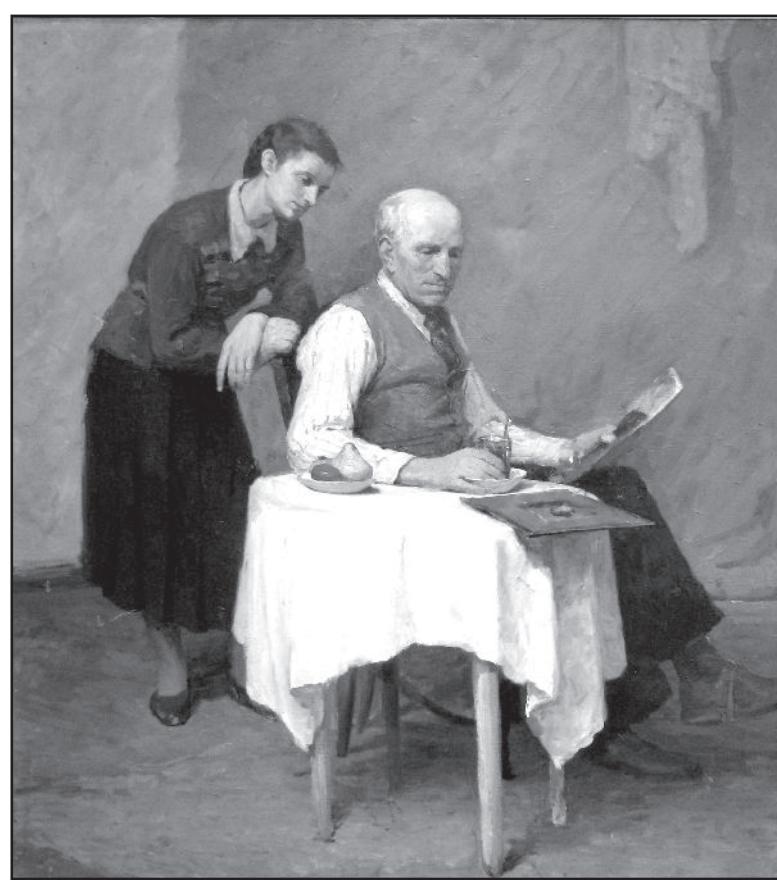
Kauno meno mokyklos ištakoms ir kūrybos linkmėms atstovauja jos įkūrėjo Justino Vienožinskio, dėstytojų Jono Mackevičiaus, Petro Kalpoko, Adomo Galdiko, garsių auklėtinų Viktoro Vizgirdos, Domincelės Tarabildienės, Antano Guadacio, Viktoro Petraciūs, Telesforo Valiaus, Petro Aleksandravičiaus, Marcės Katiliūtės, Antano Tamošaičio, Liudviko Strolio, Stasio Ušinsko, Vytauto Kasulio grafinė, tapyba, skulptūra, piešiniai, tekstilė, keramika, vitražas.

Paroda taip pat supažindina su žymiausiu XX a. 7 deš. - XXI a. pradžios Lietuvos ir užsienio lietuvių dailininkų, dovanojusių muziejui savo darbus, kūryba, eksponuojami ir buvusių VDA studentų kursiniai, diplominiai darbai. Siekiant tolygesnio akademijos auklėtinų kūrybos pristatymo, keli kūriniai pasiskolinti iš Lietuvos dailės muziejaus ir privačių kolekcijų.

Dabar leidžiu sau palikti akademiją ir patraukti į dar vieną paslaptinę vietą, apie kurią ką nors sužinoti taip pat gana sunku. Bet verta. Tai netoli „Stiklių“ viešbučio į Rotušės aikštę įtekančioje siauroje gatveleje įsikūrusi „Vitražo manufaktūra“, kurioje gruodžio viduryje atidaryta jungtinė Lietuvos vitražo menininkų paroda „Vitražas 2009“. Skelbiama, jog galerijoje veikianti paroda – siekis iprasmininti Lietuvos vardo tūkstantmečio paminklų bei puiki galimybė profesionaliems vitražo ir stiklo menininkams pristatyti savo kūrybą. Eksponuojami kūriniai atspindi Lietuvos istorijos raidą: netikėtų siužetų tematika, miestų panoramos vaizdai, klasikinė heraldika, iškilų asmenybų portretai, žymųjų vitražo kūriniai kopijos ir kt. Pakylėtai apibūdinama paroda labiausiai pribloškia ne stiklo meno kūriniais – apie juos šiek tiek vėliau – o ekspozicine erdve. Skirtingai nei „Titanikas“, kurio statytojai ir projektuotojai, regis, padarė viską, kad pastatas urbanistiškai atrodytų kuo absurdiausia (na, jei virstantys statybininkų pastoliai kitados nebūtų išlaužę medžių, gal dar būtų pakenciamai), „Vitražo manufaktūros“ savininkai pasistengė ne tik išsaugoti autentiką, bet ir kiek įmanoma pristatyti ją lankytojams. Taigi jūs paslaugoms – siauras gatveles primenantys XV a. rūsiai, kuriuose žerintys vitražai sukuria ypatingą nuotaiką.

Paroda veiks iki vasario 16 d., tačiau girdėjau, kad sausio mėnesį „Vitražo manufaktūra“ bus uždaryta. Krizinės atostogos. Bet jūs vis tiek bandykite – gal prisibelsite.

Autoriaus nuotraukos

Vincentas GEČAS. „Prie stalo“.

89-ojo
kūrybinio
sezono sausio
mėnesio repertuaras

14 d., ketvirtadienį, 15 d., penktadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antonu Čechovo „Palata“ Ligos istorija. Inscenizacijos autorių ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 50 Lt.

15 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Erico-Emmanue-lo Schmitto „Smulkūs vedybiniai musikaltimai“. Dviejų dalių vedybinis detektyvas. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 25, 30 Lt.

16 d., šeštadienį, 17 d., sekmadienį, 18 val. PREMJERA! Taverno salėje – Tonino Guerra „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalies komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 40 Lt.

16 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Michalo Walczako „Kelionė į kambario vidų“. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2,20 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

17 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Inesos Pauliulytės „Liūdnas dievas“. Skaudia istorija visai šeimai. Režisierė I. Pauliulytė. Spektaklio trukmė – 1,20 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

17 d., sekmadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Marenburgo „Bjaurusis“. Skalpelio pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1,30 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

19 d., antradienį, 18 val. Tavernos salėje – Inger Hagerup „Stiklinė arbatos su citrina“. Vienos dalies komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

20 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Jean-Luc Lagarce „Tolima šalis“. Dviejų dalių drama. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 3,15 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

Teatro kasa veikia kasdien 10.30–19 val. Informacija tel. 8-37 22 40 64, www.dramosteatras.lt. Bilietai taip pat platina TIKETA.LT.

Kauno valstybinis lėlių teatras

15 d., penktadienį, 19 val. Dainuojamosios poezijos palėpė. Judėjimo „NO THEATRE“ teatralizuotas koncertas – „NO CONCERT“. Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

16 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Daktaras Kripšutakis pragare“. Paslaptinė istorija, nutikusi Kaune. Nuo 6 m. Autorius Kęstutis Navakas (pagal J. Kaupo pasakas). Režisierė ir dailininkė Jūratė Januškevičiūtė. Kompozitorius Vidmantas Bartulis. Bilietai kaina – 10 Lt.

17 d., sekmadienį, 12 val. „Tigriukas Petrikas“. Ar sunku gyventi, drąsai pametus? Nuo 3 m. Režisierius A. Stankevičius. Bilietai kaina – 8 Lt.

Bilietai parduodami teatro kosoje ketvirtadieniais ir penktadieniais 11-17 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 10-14 val. Informacija tel. 8-37 220061, www.kaunoleles.lt.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

14 d., ketvirtadienį, 18 val. Ričardo Rodžerso „Muzikos garsai“. Atnaujinės dviejų veiksmų miuziklas vi-sai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2,45 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

15 d., penktadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Bajaderė“. Triju veiksmų operė. Pastatymo meno vadovas ir režisierius Gintas Žilys, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 45, 100 Lt.

16 d., šeštadienį, 18 val. Frederiko Lou „Mano puikiuoji ledi“. Triju dalių miuziklas. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Hanna Wartenegg (Austrija). Spektaklio trukmė – 3,30 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

17 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Grybų karas ir taika“. Dviejų veiksmų operėlė-parodija vaikams ir tėveliams. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Ramunė Skrebėnaitė. Spektaklio trukmė – 1,35 val. Bilietai kainos – 5, 10, 12, 15, 18, 20, 50 Lt.

17 d., sekmadienį, 18 val. Žoržo Bizé „Karmen“. Muzikinis vadovas ir dirigentas Gintaras Rinkevičius, režisierius Gintas Žilys, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

20 d., trečiadienį, 17 val. Genadijaus Gladkovo „Brēmeno muzikantai“. Dviejų dalių miuziklas jaunimui. Režisierius Dmitrij Harchenko (Estija), dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Anne-Mai Heimola (Estija). Spektaklio trukmė – 2,30 val. Bilietai kainos – 5, 10, 12, 15, 18, 20, 50 Lt.

Teatro kasa dirba 11-14.00, 14.45-18 val. Poilsio diena – pirmadienis. Informacija tel. 8-37 22 87 84, el. p. administratore@muzikinisteatras.lt.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.culture.lt/nemunas>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino UAB „ArxBaltica“
Tiražas 1500
Rankraščiu nerecenzuojame ir negražiname.

Kauno kamerinis teatras

14 d., ketvirtadienį, 18 val. Lauros Shaine Cunningham „Mergvarkas“. Dviejų dalių amerikoniška komedia. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2,35 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

16 d., šeštadienį, 18 val. Michał Walczak „Pirmasis kartas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2,15 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

Bilietai parduodami teatro kosoje darbo dienomis 14-18 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 11-17 val. Informacija tel. 8-37 228 226. Bilietai galima užsisakyti internetu svetainėje www.kamerinisteatras.lt, elektroniniu paštu info@kamerinisteatras.lt arba išsigyt BILIAETAI.LT ir „Bilietai Pasaulis“ prekybos vietose.

15 d., penktadienį, 17 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – 2009 m. Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės Ramutės Skučaitės kūrybos vakaras. Va-kare dalyvaus rašytoja R. Skučaitė, literatūrologas prof. Viktorija Daujotytė, aktorius Gintaras Mikalauskas, fortepijoninės trio – Inga Kuzinaitė (smuikas), Mykolas Rutkauskas (violončelė), Ernestas Aleksaitė (fortepijonas).

18 d., pirmadienį, 17.30 val. rašytojo Antano Drilingos kūrybos vakaras su romanu „Uogos kraujø spalvos“. Renginyje dalyvaus rašytojai A. Drilinga, Algimantas Bučys, aktoriai Gražina Urbanaitė, Tomas Vaisietai, pianistė Onutė Gražinytė, choro „Aidija“ grupė (vadovas R. Gražinišis), Anykščių rajono savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos direktorius Romas Kutka. Vakaro vedėjas literatiūros kritikas, leidyklos „Žuvėdė“ direktorius Stasys Lipskis.

20 d., trečiadienį, 17.30 val. poeto, dainų autorius ir atlikėjo Domanto Razausko ir multiinstrumentininko Sauliaus Petreikio kūrybos vakaras.

21 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Lauryno Katkaus poezijos knygos „Už septynių gatvių“ pristatymas. Vakarą veda literatūrologas Virginijus Gasiliūnas ir literatūros kritikas, poetas Rimantas Kmita. Vakare dalyvauja autorius, poetai Donatas Petrošius, Marius Burka, Julius Keleras. Po renginio pasisėdėjimas „Suokalbyje“ su DJ Nopal ir „Žaliasios jaunystės muzika“ (9-10 deš.).

Informacija tel.: (8-37) 2629627; (85) 2617727; el. p.: rasytojuklubas@ava.lt

15 d., penktadienį, 17 val. Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56) – Ritos Grigauskienės parodos „veidas. Ta-vos veidas“ atidarymas. Paroda veiks iki vasario 26 d., pirmadieniais-ketvirtadieniais 10-18 val., penktadieniais 10-16.30 val. Jė-jimas nemokamas.

18 d., pirmadienį, 18 val. „Smuikininko, pedagogo, visuomenės veikėjo Vlado Varčiko (1915-2008) atminimo vakaras“. Dalyvaus styginių kvartetas „Akademija“ – Petras Kunca (I smuikas), Dalija Šešelgienė (II smuikas), Remigijus Vitkauskas (altais), Gražina Menkevičiūtė (violončelė). Programa: Franz Joseph Haydn Styginių kvartetas op. 71 Nr. 2 D-dur ir Styginių kvartetas op. 76 Nr. 3 C-dur „Imperatorius“, Algimantas Kubiliūno Pjesės styginių kvartetas (2008). Vakarą ves prof. Petras Kunca. Bilietai kaina – 8 Lt., su nuolaidą – 5 Lt. Bilietai galima išsigyt Kauno menininkų namų Muzų svetainėje (I a., I-IV 10-13 val., 14-17 val., V 10-13 val. 14-16 val.), taip pat visose TIKETA kasoose. Informacija tel.: (8-37) 22 31 44, www.kmn.lt.

Iki sausio 16 d. veiks Redos-Marijos Richten fotografijos ir grafikos darbų paroda „Sluoksniai“. Iėjimas nemokamas.

Informacija tel. (8-37) 22 31 44, www.kmn.lt

Bilietai galima išsigyt Kauno menininkų namų Muzų svetainėje (I a., I-IV 10-13 val., 14-17 val., V 10-13 val. 14-16 val.), taip pat visose TIKETA kasoose. Informacija tel.: (8-37) 22 31 44, www.kmn.lt.

Kauno tautinės kultūros centras

15 d., penktadienį, 17 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – svečių valanda „Kai dangus kalbasi su žmogumi“. Poëtės dailininkės Linos Opulskiënės grafikos parodos „Širdis – gyvasties šaltinis“ pristatymas. Dalyvauja autorė. 18.30 val. paskaita „Apie kilmės paslaptis“. Lectorius Aleksandras Žarskus.

19 d., antradienį, 17 val. smulkiaių amatų (rankdarbių) mokymai suaugusiesiems „Darbai iš popierių masės. Užgavėnių kaukės“. Veda dailininkė Rita Juodytė.

20 d., trečiadienį, 18 val. atviri pokalbiai „Nuo Dekarto iki transpersonalinės psychologijos. I d.“. Lectorius Aleksandras Žarskus. Informacija tel. 8-37 20 74 09, www.ktkc.lt

15 d., penktadienį, 16 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje (Neprilausomybės a. 12, Kaunas) – Masu Yamamoto kimono, Yumiko Matsumoto išspieštu kriauklių geldeilių, Yoshiko Ogura obi (kimono diržu) ir Yoneko Namai tradicinės japonų drožybos kūriniai paroda. Paroda atidaryta Japonijos neaparatų ir īgaliotųjų ambasadore Lietuvoje Miyoko Akashi. Paroda veiks iki vasario 28 d.

14 d., ketvirtadienį, 17 val. Istorinė LR prezidentūroje (Vilniaus g. 33, Kaunas) vyks Mindaugo Kavaliausko fotoalbumo „Kražiu portretas“ pristatymas visuomenei.

Dainuojamosios muzikos palėpė

Atskubėjė Naujieji metai į Dainuojamosios poezijos palėpę atpučia gaivu maištingos nuotaikos gūsi. Tik ši vienintelė kartą esate kviečiami susitikti Kauno valstybiniame lėlių teatre, kur **sausio 15 d., penktadienį, 19 val.** pirmąsyk Kaune svečiuosis judėjimas „NO THEATRE“ su teatralizuotu koncertu „NO CONCERT“.

Po paslaptingu pavadinimu slepiasi devynių G. Varno vadovaujamų LMTA magistrantų komanda iš teatro „Utopia“, nuspindusiaptiatsvara ir alternatyva komerciniams teatrui, pažinti šiuolaikinį teatro žiūrovą bei mėginti ji suprasti, užmegztį ryšį, gal net siiek provokuoti.

Jau pradėjė viešosių erdvėse rengti improvizuotus pasirodymus, kuriais, anot pačių aktorių, siekiama praskaidrinti monotonės būtij ir tuo metu palikti interpretacijos laisvę žiūrovui, „NO THEATRE“ atranda ir kitų išraiškos priemonių, todėl žiūrovus kviečia į pirmąjį pilnametražį renginį – gedulingai šventinį teatralizuotą koncertą „NO CONCERT“.

Koncertą reišiuoja šiam amplia pernai debiutavę aktorių-muzikantą Vidas Bareikis, nesenai pristatęs spektaklį „Vakaras su knyga“. Ši kartą V. Bareikis imasi darbo, kuriam bus galima išvysti visus teatro „Utopia“ aktorius. Tarp jų – žymus atmosferinio teatro pradininkas Lietuvoje Marius Repšys, taip pat ir kiti jau nebilogai publikai pažįstomi artistai: Indré Lencevičiūtė, Ainiš Storpištis, Dovydas Stoncius, Elzė Gudavičiūtė, Eglė Špokaitė, Emilija Latėnaitė-Beliauskienė, Vainius Sodeika.

Dainuojamosios poezijos palėpė

13 d., trečiadienį, 15 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Trečiojo amžiaus universiteto Menų fakulteto klausytojams muziejiniuks Edmundas Kazlauskas skaitys paskaitą apie Eduardą Mieželaitį bei prisūtis parodą „Maironio sparno palytėta...“, kuria pare

Kauno karuselė

Sausio 8 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muzejeje atidarytos Giedrės Gučaitės ir Jūragio Burksaičio kūrinių parodos.

G. Gučaitė gali jaustis visai kaip namuose, nes yra dailininko A. Žmuidzinavičiaus anūkė. Personalinėje

darbų parodoje „**Imu ir skaitau**“ – fotografijos ir grafikos menų sintezė. Naujų išraiškos priemonių eksperimentai čia kalba apie esminius klasiškos dalykus. XX a. iškilių asmenybų biografijos, laiškų nuotropus ir mintys jungiamos su emociskaijukrautais vaizdais. Ramu ir skaidru.

J. Burksaičio sausos adatos technikos grafikos darbai mus nukelia į Vilnių. Mylimas autorius miestas nužvelgta tokiu skvarbiu žvilgsniu, kad smulkiausias detales įmanoma susekti tik su didinamuoju stiklu (tam žiūrovams jie ir buvo išdalyti). Dabar tais ir jau pasitraukusi realybė suilią į vieną visumą ir atradusi savę miesto viziją.

Sausio 6 d. 16 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje – kolekcinko, technikos mokslų daktaro, docento **Viktoro Oranskio** muziejui dovanotų, iš Egipto, Kenijos, Etiopijos, Šri Lankos atkeliausius dailės dirbinių paroda. Statulėlės, kaukės, amuletais ir kiti savitai, egzotiški kūrinių.

Senovės Egipto kolekcijoje daug

gaiusia fajansinių dirbinių. Mus paseikė Etiopijoje sukurti savitos ornamentikos kryždirbystės pavyzdžiai iš bronzos, rausvo marmuro ir dramblio kaulo. Keniją primena iš medžio drožinėtos kaukės, vaizduojančios įvairias dievybes bei gyvūnus. Kelios kaukės, pritaikytos ritualiniams šokiams, atvežtos iš Šri Lankos.

Tuo neįprastos spalvos ir egzotika M. Žilinsko galerijoje nesibaigs.

Nuo sausio 15 d. Japonijos ambasados organizuotoje kultūros renginių ciklo „**Iro-Iro Nippon! – Japonija toli, Japonija arti**“ parodoje bus galima apžiūrėti 31 šilkinių kimono, kuriuos sukūrė tekstilininkė Masu Yamamoto (jų meniminkė yra dovanojusi ir Imperatoriaus šeimai); meistrės Yumiiko Matsumoto gamtos vaizdais išpieštasis kriauklių geledeles, kurios panardina į romantiską nuotaiką; ryškiaspalvius Yoshiko Ogura obi (kimono diržus) ir Yoneko Namai tradicinės japonų drožybos lėkštės, dubenėliai, pialas, padėklas, rėmus ir kitus daiktus, dekoruotus raižytais ornamentais.

Sausio 6 d. I. Mikuličiūtės dailės galerijoje atidaryta trijų tapytojų: Alo-

no Štelmano, Tomo Jurkėno, Gintauto Kubiliaus tapybos darbų paroda.

Dailininkai baigė Vilniaus dailės akademiją pas profesorius Ričardą Vaitiekūną, Algimantą Kurą ir Henriką Čerapą.

Tapytojai tlesia lietuviškos kolonistinės tapybos tradicijas. Ne vienėrius metus menininkai eksponuoja savo kūrinius įvairiose meno erdvėse.

Visi trys autoriai priima ryškius in-

dividualius sprendimus. Pasak tapytojos Aušros Andziulytės, T. Jurkėnas atsiskleidžia per natūros stebėjimą, A. Štelmanas – per spalvą ir plastiką, G. Kubilius – per groteską ir faršą. Edmundo Saladžiaus nuomone, šiuos visus tris autorius vienija aistringas požiūris į pasaulį.

Parengė

Audronė MEŠKAUSKAITĖ
Autorės nuotraukos

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Suvilioti nepažistamajį“

Gediminas JANKAUSKAS

Geriausiai JAV režisieriaus Jameso Foley filmai visada stebina gera dramaturgija, nepriekaištingai valdomos žanrinėmis taisyklėmis ir darniai grojančiu aktorių ansambliu. Ne išimties ir filmas intriguojančiu pavadinimu „**Suvilioti nepažistamajį**“, kurį Kitokio kino klubo lankytojai pažiūrės antradienį, sausio 19 d. Taip galėtų vadintis kokia nors romantišné komedija, atskleidžianti pikantiškas viliojimo meno paslaptis. Bet ši kartą už apgaulingo fasado slypi gerai susyguotas trileris su šiam žanrui retai

būdingu moralu. Seniai praėjo tie laikai, kai kriminalinio trilerio pradininkas Alfredas Hitchcockas kiekvieną kriminalinę istoriją pabaigdavo netipriai užmaskuotu perspėjimu: „**Nusikalsti įstatymui neapsimoka**.“ Filmo „**Suvilioti nepažistamajį**“ autorai nedviprasmiškai formuluoja visai ne retorini ir kaskart vis labiau aktualėjantį klausimą: „**Kaip toli jūs galite nueiti, kad pasiekumėte savo tikslą?**“

Kai žurnalistė Rovena Peris (ją suvaidino „Oskaro“ laureatė Halle Berry) pradeda įtarti, kad su jos draugo nužudymu gali būti susiję

įtakinges reklaminės firmos savininkas, multimilionierius Harisonas Hilas (aktorius Bruce Willis), mergina kartu su pagalbininku Mailsu imasi savarankiško tyrimo. Narsi mergina veikia iš karto dvem frontais – apsimedama laikina Hello agentūros darbuotoja Ketrina ji bando užmegzti su įtariamuoju tiesioginius kontaktus, o kaip virtuali mergina Veronika flirtuoja su „nepažistamuju“ internetu.

Rovenai pavyksta apsuptyti savo auką iš dviejų pusių. Tačiau netrukus ima aiškėti, kad ji šioje painioje istorijoje ne vienintelė apsimetėlė...

Savaitgalis prie televizoriaus

Kovų ir pergalių kronikos

Gediminas JANKAUSKAS

Be jokios abejonių, svarbiausia šio savaitgalo filmą žiūrėsime šeštadienį. 1972 m. ekranuose pasirodės „**Krikštatevės**“ (22.00 val., TV3) pradėjo garsią kriminalinę trilogiją, dažnai vadinančią įspūdingiausiu visų laikų filmu apie gangsterius. Vieną geriausiu savo vaidmenų čia sukūrė Marlonas Brando teigė, jog jo mafijos vadovas yra „**tik paprastas amerikietiško verslo atstovas, o jo veiksmai niekuo nesiskiria nuo „General Motors“ kovos prieš konkurentus**“. Prieš tris dešimtmiečius tokia paralelė dar galiėjo šokiruoti. Dabar ji jau netrukdo žvelgti kur kas giliau.

Filmu „**Kosmoso kauboja**“ (šeštadienis, 23.15 val., LNK) istorija prasideda 1958 m., kai amerikiečiai pirmieji ruošiasi siučti į kosmosą savo astronautus. Jau buvo su-

reikai. Net per dukros Konės vestuves šis patriarchalinių šeimos tradicijų puoselėtojas negali pamiršti neatidėliotinų problemų. Vieniemis jis yra tikras tėvas ir globėjas – pasiūtinė instancija, į kurią kreipiasi, kurie nusivylė Amerikos valdžia ir policija. Kitiems donas Vito – negailestingas priešas, nieko nepamirštantis ir neatleidžiantis išdavystės. Jis jau galvoja apie tai, kuriame iš savo sūnų perduoti visą kriminalinę valdžią. Daugiausia šansų paverdė Korleonés imperiją turi ką tik iš kariuomenės grižęs jaunėlis sūnus Maiklas, bet jis savo ateitį regi visai kitokiai.

Filmu „**Kosmoso kauboja**“ (šeštadienis, 23.15 val., LNK) istorija prasideda 1958 m., kai amerikiečiai pirmieji ruošiasi siučti į kosmosą savo astronautus. Jau buvo su-

burta puiki narsuolių komanda, pasivadinusi skambiu „**Dedalo**“vardu, tačiau dėl apmaudžios avarijos teko nutraukti šią operaciją. Po keturiadesimties metų kosmose nelaimė ištinkta sovietų kosminį laivą, ir Rusijos valdžia kreipiasi pagalbos į NASA. Štai tada amerikiečių vadai prisimena „**Dedalo**“ komandą, nes Frenko Korvino (aktorius Clintas Eastwoodas) kitados sukonstruotas laivas labai panašus į rusišką analogą. Frenkas sutinka skristi remontuoti rusiško satelito, bet reikalauja įvykdinti vieną salygą. Jis nori, kad kartu su juo keliautų trys jo seni draugai.

Pagal Rimanto Šavelio apysaką sukurtoje „**Amžinojoje šviesoje**“ (šeštadienis, 16.10 val., LTV) režisierius Algimantas Puipa vėl grįžta į pokario epochą, kurioje ru-

fronto karj vaidino Alecas Baldwinas („Raudonojo Spalio“ medžioklė) ir Harrisonas Fordas („Patriotų žaidimai“, „Tiesioginė ir akivaizdi grėsmė“). Dabar estafetė iš vyresnių kolegų perima aktorius Benas Aflekas.

„**Rožių gatvė**“ (sekmadienis, 0.00 val., TV3) primena dar vieną skaudžią holokausto istoriją. Pačiaame Berlyno centre esančioje Rožių gatvėje Antrojo pasaulinio karo metu buvo kalėjimas, kuriamo laikyti žydų kilmės žmonės (daugiausia virai), laukiantys deportacijos į koncentracijos stovyklas. 1943 m. vasario 26-ają prie kalėjimo vartų prasidėjo beveik dešimt dienų trukusia moterų apgultis, pasibaigusi tylios rezistencijos pergale.

Ryškių kovų ir įspūdingų pergalių nestigis ir veiksmo filme „**Keryštojai**“ (sekmadienis, 0.15 val., LNK). Pagal septintajame dešimtmetyje populiarų televizijos seriale sukurtais filme parodija, groteskas ir farsas taip sumaišyti su avantiūrinės komedijos elementais, kad nesunkiai peržengiama ne tik sveiko proto, bet ir gero skonio riba. Agentas Džonas Stydas (aktorius Ralphas Fiennesas) gauja slaptą vyriausybinių užduotis: jis privalo įveikti Anglijos orų kontrolės tarnybą užgrobusi piktadari serą Augustą de Vinterį (aktorius Seanas Connery). Jis reikalauja dešimties procentų BNP (bendrojo nacionalinio produkto), priesingu atveju grasina užsaldyti planetą.